

LUTHERSK KIRKETIDENDE

1863-2013

150ÅR

LEDER:

LYTTE TIL GUD, TIL TEKSTEN, TIL...

ARTIKLER OG INNLEGG

"FRU MENIGHETSUTVIKLER"

THEOLOGY OF LISTENING

SOKNEPREST GUSTAV AAGAARD

DEN NORSKE KIRKE I IDEOLOGIENS
VOLD?

"BETLEHEMSTJERNEN"

SAMLIVSETIKKEN OG GUDS
TROFASTHET

HELHETLIG LEDELSE - MED SAMME
ARBEIDSGIVER PÅ SAMME NIVÅ

JUBILEUM

ÅRET 1940

FRA BOKFRONTEN

SØNDAGSTEKSTEN

NYTTÅRS DAG / JESU NAVNEDAG

KRISTI ÅPENBARINGS DAG

NYTT FRA BISPEDØMMERÅDENE

LYTTE TIL GUD, TIL TEKSTEN, TIL...

Jeg savner prestehverdagen min – men den kommer nok tilbake. Akkurat nå er det utrolig lærerikt å være Phd-student og lærer på MF. Å dele av sin egen praksiserfaring med studenter innebærer å få et faglig kritisk blikk på den – antakeligvis omtrent som å kjøre bil med en passasjer som nettopp har tatt lappen.

For et par uker siden hadde jeg en interessant erfaring. Relativt ferske teologistudenter hadde levert en oppgave hvor de skulle forberede et utkast til en preken over teksten på “høstens påskedag”, hvor Jesus vekker til live igjen enkens sønn i Nain, og reflektere over arbeidsprosessen.

Alle gjorde en skikkelig jobb, og det ble levert både gode tekstbetraktninger, spørsmål til ettertanke og sjelesørgjeriske overveielser. Men knapt noen valgte å gå inn og tematisere helbredelser og oppstandelse fra de døde. Det store flertallet valgte å fokusere på Jesu omsorg for og innlevelse med enken – både til trøst for dem blant tilhørerne som måtte streve med livet, og til utfordring for oss alle, om å bry oss og lindre nød hos andre.

Dette er livsnært og viktig. Og det kan fungere godt en søndag å velge et annet fokus i teksten enn det kanskje mer åpenbare. Men når trenden i gruppen som helhet er så tydelig, og jeg i tillegg har gjort meg flere lignende erfaringer som tilhører i kirkebenken, stiller jeg meg spørsmålene likevel:

- Vet vi nok om hva typer teologisk ballast studentene bringer med seg inn i studiet? Det

aner meg at den er mer mangfoldig enn i min studietid.

- Evner vi godt nok å hjelpe studentene til å møte Skriften på ulike måter – bibelfaglig, tekstkritisk, systematisk, helt fra starten?
- Utruster vi dem til å våge å gå inn i vanskelige teologiske tema i forkynnelsen, og gi dem verktøy og refleksjon for å koble tro, teologi og hverdag, også når det handler om for eksempel undere?
- Gir vi dem frimodighet til å bekjenne en korsfestet og oppstandne Kristus, med både Skriftens og de egne ord?

Vet vi nok om hva typer teologisk ballast studentene bringer med seg inn i studiet?

Før sommeren var jeg med på en konferanse hvor vi praktiserte “Vi d(v)eler” eller “Dwelling in the Word”, som også Pat Ellison refererer til senere i bladet her. Vi leste samme tekst fra

Lukas 10 tre ganger hver dag i de fem dagene vi møttes, og snakket om den nesten en time hver gang. Jeg må innrømme at jeg var skeptisk i starten, særlig siden jeg ikke likte teksten noe særlig. Men jeg ble litt frelst. Litt tungt i starten, men så merket jeg hvor forskjellig teksten grep meg avhengig av dag og dagsform og hva jeg hadde tenkt og lest og snakket om siden sist. Og hvor utrolig mange ulike innsteg og assosiasjoner teksten ga gruppen. Det er ikke bare studenter som trenger nye innspill...

Pat Ellison sier: “Kanskje er Bibelen mye i bruk. Men sjelden får den bruke oss. Sjelden får Skriften fange oppfinnsomheten og hjernestormingen til menighetsrådet og prege deres fokus

og vedtak for den neste måneden. Med mindre de har blitt formet og dannet av Skriften i en åndelig øvelse eller praksis de bruker igjen og igjen, blir Bibelen bare deres lille andakt i starten av møtet; noe som tar 5-10 minutter og så legges til side for at man skal komme til saken – enten det er budsjettet eller vedlikeholdsarbeidet.

Det å dele og dvele i en tekst over tid, og lytte hverandre inn i åpen og fri samtale om hvor teksten møter meg og tar meg, akkurat i dag – denne ferdigheten som består i å virkelig lytte til Ordet og til hverandre – former kristent fellesskap. Og når et menighetsråd er et kristent fellesskap, og deres hovedoppgave er å lytte, så forandrer det alt.”

Er vi gode nok til å lytte? Til Gud, til teksten, og for så vidt til oss selv og hverandre – og enda bredere?

Mogens Mogensen snakker om en “theology of listening”, en teologi om det å lytte og en lyttende teologi. Akkurat som for Pat Ellison preger det hans tanker om kirken og om menighetsutvikling: “En lyttende tilgang til det at være

kirke underkender ikke betydningen af at forkynde og prædike, for som der står i Rom 10,17, så kommer troen af det, der høres – og det forudsætter naturligvis at nogen sætter ord på evangeliet. Rom 10,10 slår fast, at ‘med hjertet tror man til retfærdighed’, men så fortsættelsen er, at ‘med munden bekender man til frelse’. Hvis ikke mennesker får mulighed for at sætte deres egne ord på deres tro, så får troen ikke lov til at folde sig ud. Men forudsætningen for at mennesker kan tale om deres tro, er at der er nogen som gennem deres åbne lytten skaber det rum, hvor det er trygt at tale om de dybe og høje ting i livet.”

Er vi gode nok til å lytte?

Lytte til Gud, til teksten, til oss selv, hverandre og helt andre. Sette ord på evangeliet; også når det rommer de vanskelige eller utrolige tingene. Og så lytte igjen.

.....
SUNNIVA GYLVER
SUNNIVA@GYLVER.NO

"FRU MENIGHETSUTVIKLER"

DR. PATRICIA TAYLOR ELLISON, MANAGING DIRECTOR OF RESEARCH AND DEVELOPMENT,
CHURCH INNOVATIONS INSTITUTE I SAMTALE MED SUNNIVA GYLVER
SUNNIVA@GYLVER.NO

Hun er myndig, vennlig, energisk. Etter 25 år i bransjen, virker hun like brennende engasjert i menighetsutvikling. – Men hva legger hun i det begrepet?

For de fleste av oss i USA brukes ordet ”menighet” om dem som samles til gudstjeneste og andre samlinger i sin lokale kirke. Da jeg vokste opp, tenkte den romersk-katolske kirke videre og mer geografisk – at du som katolikk automatisk var medlem og regnet med i menigheten der du bodde. Dere har vel begge betydninger med?

”Utvikling” har i vårt land tilknytning til begreper som vekst/utvidelse. I menneskekroppen refererer det for eksempel til mental og fysisk modning (naturlig følge av at vi vokser opp), men også en styrking, forbedring gjennom utdanning, erfaring, øvelse og trening. I organisasjoner og virksomheter har vi også begge disse formene for utvikling, men i vår amerikanske kontekst spiller i tillegg det økonomiske aspektet sterkt inn.

Hva er deres oppdrag og mål med Church Innovations Institute?

Vi har som mål å bidra til innovasjon i den lokale kirkes evne til fornyelse i sitt kall til å være en del av Guds misjon i verden.

Innovasjon handler om å bli klar over ressurser som allerede finnes der og bruke dem på en ny måte, tenke nytt om dem. I en slik prosess må vi våge å se med andre blikk og våge å feile. Disse ressursene er ikke nødvendigvis alle materielt eller kulturelt til stede allerede; det handler like mye om å ha rom, tålmodighet og kompetanse til å utvikle mulighetene som ligger der – vel og merke med en bevissthet om at alt ligger i Guds hender. Jeg har tillit til at Gud gjennom sin Ånd

gir oss alt det vi trenger – så er det opp til oss å finne ut hva akkurat vi og vårt fellesskap er kalt til å bidra med, der vi er.

Kirker og menigheter har alltid hatt oppdrag og visjoner, men i hverdagens travelt er vi oss det ofte mindre bevisst, og glemmer å holde fokus. Over tid skjer det ofte også små ubevisste kursendringer, som på lang sikt fører oss andre steder enn det vi tenkte. Fornyelse handler om igjen å bli bevisst på hvor vi vil, hvor vi er på vei, hvilke muligheter og ressurser som finnes der vi er, for å være en del av Guds sendelse til verden.

Derfor bruker vi heller ikke begrepet kirke- eller menighetsutvikling noe særlig – fordi det kan få menighetene til å tenke at hvis vi bare hadde jobbet hardere for å utvikle våre finansielle, materielle, kulturelle ressurser, så hadde vi ikke hatt en så vanskelig situasjon nå. En slik tankegang kan føre til at man tenker at svaret om framtiden ligger bare i en selv, og ikke i en løfte-rik framtid fra Guds hånd, i kallet som en gave; et kall til å bli en del av det arbeidet Gud allerede holder på med, i vår by og på vårt sted. Kanskje sammen med mennesker vi enda aldri har møtt...

Hvordan jobber dere med denne menighetsutviklingen – eller kirkefornyelsen om du heller vil?

Vi arbeider som fødselshjelpere. Vi lytter oppmerksomt, stiller spørsmål som får både oss og menighetsmedlemmene – og deres naboer! – til å tenke nytt. Vi trener fellesskapet i åndelige vaner og praksiser. Vi hjelper dem til å skape rom for å bli oppmerksomme på Guds kall til dem. Det handler om åndelig dømmekraft.

Konkret utfordrer vi menighetene på ulike vis:

1. å gå på oppdagelsesferd, gjennom å lytte til hverandres erfaringer med og tanker om menigheten,
2. å lage en rapport/presentasjon med relevant menighetsstatistikk og demografisk informasjon om soknet,
3. å arbeide med stabsutvikling,
4. å arbeide med konflikthåndtering,
5. å introdusere ”Vi d(v)eler” og andre praksiser som erfaringsmessig bidrar til ny blomstring.

Hva er de viktigste suksessfaktorene i menighetsutvikling?

En fornyelse av forståelsen av menighetens egen rolle i Guds misjon. Vi prøver å hjelpe menighetene til å bli tunet inn på det Gud gjør og vil gjøre i deres nærmiljø og nabolag, og en oppmerksomhet mot hva som er Guds framtid for akkurat deres sted. Det vil jo variere fra menighet til menighet, siden Guds misjon alltid er lokal og kroppsliggjort gjennom menneskene i det lokale fellesskap og deres hverdagsliv. Men nøkkelord, uavhengig av sted, er å lytte, å eksperimentere, og fokusere. Når menigheten er god på disse tre tingene, kan de blomstre.

Hva er typiske risikoer (heter faktisk det) og utfordringer i disse prosessene?

Erkjennelsen av at menighetens oppdrag egentlig er Guds og ikke vårt, kan oppleves som en uvant tankegang for folk. Det betyr at Gud kan holde på med noe, være opptatt av noe, blant folk i lokalmiljøet vi ikke kjenner, som ikke snakker vårt språk eller er del av vår stammekultur. Å være del av Guds misjon kan da bety at vi må lære nye ting fra naboer vi ikke kjenner. Å bli kalt til ukjente kan oppleves skremmende og innebærer endring som ikke alle er komfortable med. Så noen hopper av.

Å være en del av Guds misjon kan bety at vi, for å peke på Jesus, må kutte på orgelspillet noen steder (ikke alle!) – at vi, når naboen går gjennom en livskrise, må våge å dele vår egen tro over en kaffekopp. I Church Innovations arbeid følger vi mennesker og menigheter over lang tid, for å forankre denne måten å se og arbeide på og prøve ut nye ting. Det tar tid og hardt arbeid, resul-

tatene varierer, og det finnes ingen garantier for suksess – derfor mister også noen motet og troen underveis. Det er som med trening – lang tids trening og sunt kosthold vil sannsynligvis gjøre deg sprekere og fastere i fisken. Men hva med alle de gode kakene du forsaker på veien – vil det være verdt det?

Hvordan ser du på prestens, øvrig stabs og menighetsrådets rolle i menighetsutviklende prosesser?

Menighetens ledere, både geistlige og lekfolk, ansatte og frivillige, er nøkkelpersoner i disse prosessene med å bygge fellesskap på nye steder og under nye betingelser utenom søndagsgudstjenestene og kirkekaffen. De er ”cheerleaders”; gruppen som ideelt sett hele tiden holder fram visjonen og målene og heier på hverandre i det arbeidet – strategisk lederskap og kulturbygging. Hoveddelen av arbeidet med menighetsutvikling ligger dog på de vanlige medlemmene med deres kontaktflater, hverdagsnettverk og dagligliv i nærmiljøet. Men lederne og de ansatte kan utruste dem, gjennom undervisning og forkynnelse, gjennom å være forbilder og eksempler, gjennom å skape gode arenaer for læring – lære virkelig å lytte, prøve og feile, lære av sine erfaringer gjennom å reflektere over dem sammen med andre, og feire det vi får til av små og store ting. Det er kulturen – eller ånden – i den lokale kirke, som er avgjørende for hvorvidt den utvikler evnen til å lytte til sine naboer, til å prøve ut noe nytt, til å tåle at noe ikke funker, til å glede seg over å skifte fokus fra seg selv nok til naboen Gud kaller oss til å lære av – i Guds ustoppelige misjon i Guds elskede verden.

Hvordan vil du beskrive din ekklesiologi?

Hvis du med det mener: ”Hva mener du er kirkens vesen og funksjon?” tenker jeg at det er et viktig spørsmål å stille i denne nye fasen av kirkens oppdrag. Da vi startet vårt arbeid med urfolk i den anglikanske kirke, var det vondt for mange at de ikke hadde noen lokal kirke der de bodde. De hadde regelmessige bibelgrupper og bønnemøter, og de gamle hadde en slags katekismeundervisning for ungdommene. Men de visste at de ikke var regnet som kirke, fordi, i det episkopale hierarkiet, var man avhengig av et

vigslet bygg og en vigslet prest, for å regnes som kirke.

Jeg er aldri blitt opplært i ekklesiologi. Jeg er ikke ordinert prest. Jeg er lekleder i min egen menighet, og rådgiver, lærer, forfatter og forsker i Church Innovations. Så jeg er muligens ikke kvalifisert til å besvare dette spørsmålet. En fagteolog ville nok formulert seg bedre. Men jeg liker å tenke at der Gud arbeider på sitt oppdrag i et nabolag, og hvor en gruppe troende i Jesus Kristus, til og med side om side med mennesker av annen tro og annet livssyn, arbeider for å virkeliggjøre det oppdraget, konstitueres arbeidet til og hensikten med kirken. Kirken er jo fellesskapet der Ordet forkynnes, og sakramentene deles, og mennesker sendes av Ånden for å peke på Guds rike. Skjønnheten ved det etablerte system av kirker og konfesjoner, synoder, teologiske studiesteder og andre formelle institusjoner er at disse kan kvalitetssikre arbeidet, trygge og ansvarliggjøre relasjonene, utruste og nære. Evnen til å bygge bro mellom troende og andre, eventuelt søkende, mennesker, vil bli avgjørende for mange av de etablerte kristne kirkene. Dette uavhengig av hvorvidt det skaper egen medlemsvekst eller ikke. I tjeneste for Gud og verden, vil brobyggerne likevel bidra til at Guds virke i verden blomstrer.

Hvilken rolle tenker du at Bibelen har i menighetsutviklingen?

Den viktigste misjonale praksis noen menighet kan leve i, er det å dele og dvele i Ordet; leve med konkrete bibeltekster over lang tid, og lytte til hverandre og til teksten gjennom det. Menigheter som har begynt å blomstre i sine nærmiljø,

peker på denne praksisen som den aller viktigste for en misjonale kirke.

I mange amerikanske kirker er Bibelen mye i bruk. Kanskje arrangeres det serier med bibelstudier opp til flere ganger i uka. Ukens tekster er i bruk når man samles; presten forbereder seg og forkynner med utgangspunkt i søndagens tekst. Ofte forholder vi oss instrumentelt til Bibelen, med et mål om større forståelse eller en god preken. Ingenting galt vi det.

Kanskje er Bibelen mye i bruk. Men sjelden får den bruke oss. Sjelden får Skriften fange oppfinnsomheten og hjernestormingen til menighetsrådet og prege deres fokus og vedtak for den neste måneden. Med mindre de har blitt formet og dannet av Skriften i en åndelig øvelse eller praksis de bruker igjen og igjen, blir Bibelen bare deres lille andakt i starten av møtet, noe som tar 5–10 minutter og så legges til side for å komme til saken – enten det er budsjettet eller vedlikeholdsarbeidet.

Det å dele og dvele i en tekst over tid, og lytte hverandre inn i åpen og fri samtale om hvor teksten møter meg og tar meg akkurat i dag – denne ferdigheten som består i virkelig å lytte til Ordet og til hverandre – former kristent fellesskap. Og når et menighetsråd er et kristent fellesskap, og deres hovedoppgave er å lytte, så forandrer det alt. Og det frigjør presten til å gjøre det de fleste prester liker å gjøre: Studere Skriften, lese kommentarer, preke kreativt, utruste mennesker til å utforske Bibelen videre. Bibelforskere blir forbausende viktige ressurser, og nysgjerrigheten og appetitten øker, på Guds ord og Ordets dannelse av oss.

THEOLOGY OF LISTENING

MOGENS MOGENSEN I SAMTALE MED SUNNIVA GYLVER
MOGENSEN@INTERCULTURAL.DK / SUNNIVA@GYLVER.NO

Du har arbejdet med "theology of listening" – lyttende teologi. Hva slags prosjekt var det, og hva lærte du?

Den direkte anledning til at formulere mig på tryk om "a theology of listening" eller "a missiology of listening" var, at jeg i anledning af 100 års jubilæet for den første internationale missionskonference i Edinburgh 1910 blev bedt om at skrive en artikel, med et bud på hvordan man i en aktuell dansk kontekst kunne tænke mission. I artiklen reflekterer jeg teologisk over erfaringer, som jeg allerede tidligere havde gjort i mit arbejde med religionsmøde og kirkeudvikling i Danmark. Jeg havde været engageret i en række lytterunder – der bl.a. var inspireret af principperne i fokusgruppeinterviews – blandt muslimer, nyåndelige, kirkelige grænssegængere blandt nyåndelige og blandt ganske almindelige kulturkristne danskere. Erfaringen viste, at en lyttende tilgang til de mennesker i lokalsamfundet som vi gerne vil være kirke sammen med, var en meget positiv oplevelse for begge parter. Dem, der lyttede fik større forståelse for dem de lyttede til, og dem, der blev lyttet til, oplevede at de fik en værdifuld mulighed for at sætte ord på eksistentielle og åndelige sider af deres tilværelse, og i mange tilfælde opstod der nye og dybere relationer mellem de involverede. En lyttende tilgang til det at være kirke underkender ikke betydningen af at forkynde og prædike, for som der står i Rom 10,17, så kommer troen af det, der høres – og det forudsætter naturligvis at nogen sætter ord på evangeliet. Rom 10,10 slår fast, at "med hjertet tror man til retfærdighed", men så fortsættelsen er, at "med munden bekender man

til frelse". Hvis ikke mennesker får mulighed for at sætte deres egne ord på deres tro, så får troen ikke lov til at folde sig ud. Men forudsætningen for at mennesker kan tale om deres tro, er at der er nogen som gennem deres åbne lytten skaber det rum, hvor det er trygt at tale om de dybe og høje ting i livet.

Du arbejder med noe du kaller "theology of guesting" – kan du kort fortelle hva det går ut på?

Vi har i kirke og mission ofte stort focus på at vi som kirke skal være en god vært, så mennesker får lyst til at komme til kirken som gæster. Men problemet er, at gæsten er tilstede på værtens præmisser. Magtforholdet mellem vært og gæst er altid i værtens favør. Men kristendom forkyndes egentlig ikke bedst fra en magtposition, men fra en sårbarhedsposition. Derfor må vi i kirken øve os i, at møde mennesker som gæster i deres liv – og i deres sammenhænge. Det er jo tankevækkende, at Jesus beretningen i Lukas 10 om udsendelsen af de 72, netop sender dem ud for at de skal være gæster i de menneskers hjem, som de skal forkynde budskabet om Guds Rige for. Her bliver det tydeligt, at disciplene helt bevidst skal acceptere at være til stede på værternes præmisser og endda gøre sig afhængige af dem. Især for en magtfuld statskirke eller i det mindste flertalskirke, er det efter min mening vigtig at vi møder mennesker som sårbare gæster og ikke altid som magtfulde værter.

Hvordan kan vi bli en mer lyttende og gjestende kirke?

For det første tror jeg, det er afgørende, at vi bliver overbevist om, at den lyttende og gjestende

tilgang ikke bare er noget instrumentelt, men er i overensstemmelse med noget centralt af Guds væsen, som vi må reflektere i vores kirkelige arbejde. En lyttende og gæstende holdning er ikke noget, vi bare kan vedtage at blive, men det forudsætter, at vi begynder at øve os i det – på en systematisk måde. Det er lige som med spirituelle discipliner, der kræver disciplin for at de skal blive en del af vores måde at være til på.

Hvordan ser du på menighetsudvikling i forhold til det at være en lyttende og gæstende kirke?

Jeg ser den lyttende og gæstende tilgang som noget helt grundlæggende i en missionel kirkeudvikling. Når det fx gælder den lyttende tilgang har vi brug for at lære at lytte opad, udad og indad. Det vil sige, at vi må lære at lytte til ordet/Kristus og i denne lytte proces også at lytte til, hvad andre har hørt, og sætte ord på hvad vi hører, for at finde vores grundlæggende orientering som kristne og som kirke (altså en slags "spirituality of listening"). Vi må lære at lytte til de mennesker i vort lokalsamfund, som vi gerne vil være kirke sammen med – altså en slags "accompaniment of listening". Hvis den tidligere engelske ærkebiskop Rowan Williams har ret i, at "mission is finding out what God is doing and joining in", så må vi lære at lytte til hinanden i kirken, for i fællesskab at finde ud af, hvor Gud er på spil i vores kirke og i vores verden, så vi kan træffe de rette valg (altså en slags "discernment of listening").

Hva ser du som de vigtigste suksessfaktorerne i menighetsudviklingsprocesser?

For mig at se må målet – i lyset af hvad jeg sagde før – være, at vi i kirken bliver gode til at lytte opad, udad og indad. Det handler om, at vi som kirke styrkes i vor relation til Gud, til mennesker i vort lokalsamfund og til hinanden i kirken.

Hva er de største risikofaktorerne?

De største risikofaktorer er, at vi holder op med sammen at lytte hvad vi hører i Guds Ord og at vi holder op med at lytte åbent og dybt til mennesker i vort lokalsamfund og i stedet gør

mennesker til objekter for vore programmer, og at vi holder op med at lytte til hinanden og til, hvad vi sammen hører at Gud gør og gerne vil involvere os i.

Hva tænker du om præsterollen i en lyttende og gæstende kirke?

Alle døbte er præster med direkte adgang til Gud og med en kaldelse til at tjene verden. Ordinerede præster er dybest set hjælpepræster, hvis vigtigste opgave er at facilitere at de almindelige præster udvikler sig i deres forhold til Gud og deres tjeneste for mennesker. Dvs at ordinerede præster bl.a. må hjælpe de almindelige præster til at blive bedre til at lytte til Ordet, til mennesker i lokalsamfundet og til hinanden.

Hvordan vil du beskrive ditt ekklesiologiske ståsted?

Jeg henter mine ekklesiologiske overbevisninger fra luthersk teologi og fra missionel teologi. Kirken er der, hvor to eller tre er forsamlede i Jesu navn, og Jesu nærvær formidles primært af ordet og sakramenter. At være kirke, er at være kaldet sammen af Gud om evangeliet og sakramenterne og derfra at være sendt af Gud ud i verden, lokalsamfundet, for der at tjene mennesker.

Hvordan tænker du vi som skandinaviske folkekirker kan møde utfordringen om at på samme tid være en inkluderende lavterskel folkekirke, og en bevægelse for radikal motkultur og etterfølgelse?

I 1939 grundlagde indremissionæren Hans Munck Unge Hjem-bevægelsen i Danmark. Hans motto var, at man som kristen og som kristen bevægelse skulle være "klar i sit sigte og vid i sin favn". For mig at se, er det den måde vi som folkekirker må agere i dag. Vi må konstant lade os udfordre til at lytte til Jesu radikale budskab, vi må have modet til i al skrøbelighed at bevæge os ud på efterfølgelsens vej og invitere andre til at slå følge med os uden at sætte os til doms over andre, uanset hvor de er i deres vandring.

SOKNEPREST GUSTAV AAGAARD

SKJØNNLITTERÆR FORFATTER MED KIRKELIG OPPDRAG

AV TROND H. F. KASBO
TROND-HENNING.KASBO@SARPSBORG.COM

Vi har tidligere gitt Luthersk Kirketidendes lesere en presentasjon av pastoralteologen Gustav Aagaard (nr. 20/2012). I det følgende vil vi gi en presentasjon av Gustav Aagaard som forfatter. Aagaard hørte på den ene side hjemme blant de konservative vekkelsesprestene. På den annen side ønsket han å gjøre seg gjeldende på den kulturelle arena som litterat i møte med ”det moderne gjennombrudd” på slutten av 1800-tallet. Han var en av dem som mest seriøst forsøkte å sette ut i livet det litterære program som kom fra ledende kirkelig hold i samtiden.

PRESENTASJON AV FORFATTEREN.

Gustav Aagaard var født i Sandefjord i 1852 hvor faren var kjøpmann. Han ble student ved Nissens skole i 1871 og teologisk kandidat fra Universitetet i Oslo 1875. Våren 1876 begynte han sin prestetjeneste i Høvåg i Aust-Agder, men etter bare to år kom han som vikarprest til Borge i Østfold der han ble utnevnt til det nyopprettede residerende kapellani kort tid senere.¹ Fra 1884–1894 var Gustav Aagaard sokneprest i Aremark.² Derfra flyttet han til Enebakk der han var sokneprest 1894–1905.³ Det var her han fikk sin rikeste tid som forfatter. Siden var han sokneprest i Jacob menighet i Oslo 1905–1915.⁴ Til sist var han engasjert i Kristiania Indremission som predikant i Bogstadveien kapell 1915–20.⁵ Gustav Aagaard døde i 1927.

Aagaard legger ikke skjul på at han var preget av den pietistiske vekkelsestradisjonen. Han omtaler da også seg selv som ”vekkelsespredikant”.⁶ Denne karakteristikken deles av alle kilder vi har funnet om ham. På sine eldre dager utga Aagaard

sine livserindringer som føljetong i Bymissionæren.⁷ Gjennom dem får vi et levende inntrykk av både de stedene han hadde tjenestegjort og et interessant innblikk i hans forfatterskap. Han synes å ha likt seg over alt, bortsett fra i Aremark hvor han var utsatt for bygdefolkets smålighet og ryktespredning.

LITTERÆRE FORBILDER

Det er ikke usannsynlig at Aagaard var påvirket av sin danske svigerfar som også var prest og forfatter. Også Aagaards tre år yngre bror, Oskar, skrev bøker.⁸ Så hadde de vel begge arvet en litterær åre. Vi kan heller ikke utelukke grundtvigiansk innflytelse gjennom danske kontakter. En annen grunn til å ta pennen fatt, var det vi kaller *det moderne gjennombrudd* på slutten av 1800-tallet.

Litteraturforskeren Georg Brandes var den store banebryter i Norden. Etter at han i et foredrag om Søren Kierkegaard i Studentersamfundet i Oslo 1876 hevdet kristendommens umulighet og fulgte opp sine synspunkter som flittig skribent i Dagbladet og Verdens Gang, kom han til å øve avgjørende innflytelse på våre fremste forfattere; Ibsen, Bjørnson og Kielland.

På kirkelig hold tok prof. Fredrik Petersen opp hansken for å komme den nye tid i møte. I sitt berømte foredrag fra 1880, ”Hvorledes bør Kirken møde Nutidens Vantro?”, forfektet han at kirken trenger kulturen og kulturen trenger kirken. Redaksjonelt etterlyste Luthersk Kirketidende: ”Naar skal vi faa en ny Literatur? En god, en sund, en givende Literatur.”⁹

Også Thorvald Klaveness meldte seg på i diskusjonen. Han tok for seg Bjørnsons *Over Ævne*, der han leverte en meget skarpsindig analyse med apologetisk siktepunkt.¹⁰ I et foredrag fra 1902 stilte Klaveness spørsmålet: ”Hvad skal et lands ungdom kræve af sine digtere?” Svaret han ga var: ”Forderv ikke livet for os; gjør os ikke uskikkede til at leve; Nei – lær os kunsten at leve!”¹¹ Sokneprest Gustav Aagaard gjorde et seriøst forsøk på å virkeliggjøre det program som den kirkelige litteraturkritikk fremsatte.

Aagaard forteller at ”Charles Dickens var både biskop Essendrops og min yndlingsforfatter – jeg tror, vi begge kunde hans bøker saa nogenlunde utenat.”¹² Dickens har sikkert også påvirket hans forfatterskap, noe han direkte forteller i sin gjennombruddsroman fra 1895. Dickens romaner var alle oversatt til dansk og mye lest i Norge.¹³ Men Dickens sosialpolitiske kritikk, humor eller svart/hvitt-skildringer gjenspeiler seg ikke så sterkt hos Aagaard.¹⁴ La oss før vi går videre, ta med oss Aagaards egen selvpresentasjon der han sier til seg selv: ”... du er Far, du er Præst, du er Digter.”¹⁵ Rekkefølgen var ikke uvesentlig. Den viser hvordan han prioriterte.

AAGAARDS TIDLIGSTE FORFATTERSKAP

Aagaard begynte sitt forfatterskap alt mens han var i Borge. Han presenterte først et par populærvitenskapelige publikasjoner, men det var nok ikke der hans styrke lå.¹⁶ Derimot har nok tankearbeidet hans rundt kjærligheten i Salomos Høysang og døden i Salme 90 lagt grunnlaget for mye av hans senere forfatterskap. I tiden i Aremark utga han et par essaysamlinger.¹⁷ Den første fikk god anmeldelse, men ikke den andre.¹⁸ Kritikken kan være årsaken til at han neste gang forsøker seg med et epos, *Sjøluff*.¹⁹ Det er lett å tenke seg at Ibsen har vært det store forbildet for den episke stil. Boken fikk også god anmeldelse: ”Det er fart i Digtet og Malm i Sproget og ikke sjelden Humor i Fremstillingen. Og fremfor alt: der er et gribende Alvor i Handlingen.”²⁰ Poesi og episk stil var likevel ikke Aagaards styrke, og det ble med dette ene forsøket.

ROMANENE

Først etter at Gustav Aagaard hadde flyttet til Enebakk, begynte romanene å komme. Først ute var *Min Solstraale*.²¹ Med den får han sitt gjennombrudd, idet den ble oversatt til tysk 1896, svensk 1900 og finsk i 1914.²² I boken dukker hovedpersonene fra *Sjøluff* opp som bipersoner. At tidligere personer dukker opp igjen, er et fenomen vi finner i mange av hans bøker. Mye tyder på at de har brent seg inn i hans bevissthet så han ikke klarer å kvitte seg med dem. At dette også var et godt salgstriks, skal man ikke se bort fra. Det er tydelig at mennesker han kjenner fra sitt eget liv, har stått modell for persongalleriet i bøkene hans. I solstrålen Bertha tegner han nok et idealbilde. Hun ble adoptert av en ugift lege, og vi følger hennes oppvekst og utvikling. Dette med adopsjon går igjen flere steder i hans forfatterskap. Hun ville gå inn i diakonissegjerningen og bli misjonær, men som så mange av hans hovedpersoner, dør hun i siste kapittel uten å nå sitt mål. Han forteller selv om dette: ”Især voldte, kan jeg huske, det siste kapittel av ’Min Solstraale’ mig en ordentlig kamp, fordi jeg ikke kunde bli enig med mig selv, om jeg skulde la min solstaale leve, eller slaa hende ihæl. Vel, det endte som de, der har lest boken, vet, med at hun måtte dø, skjønt – aa du, hvor jeg selv sørget! –”²³ Anmeldelsene fra kirkelig hold var også denne gangen gode.

Den neste romanen, *Speilbilleder*, var et kraftig oppgjør med forholdene i Aremark. Handlingen var henlagt til Markara prestegård, og det hersket ingen tvil om hvor det var. I boken innrømmer han at Kiellands roman *Sne* har gjort et sterkt inntrykk på ham. Det er ikke så rart, for Kiellands ytre fremstilling av Sandvær i *Sne* måtte ha mye til felles med Aremark.²⁴

*Da Ankeret faldt*²⁵ ”... stod fuldt færdig for mig i løpet av en halv times tid. Et fotografi, daværende sjømandsprest Schartum sendte mig fra Pensacola, gav mig ideen, og nedskrivningen av fortellingen gikk som fot i hose.” Handlingen er lagt nettopp til sjømannskirken i Pensacola, og boken ble gitt ut igjen i Minneapolis, Minnesota 1901 og oversatt til svensk året etter.²⁶

Stærke Hænder kom ut samme år.²⁷ I den møter

vi Aagaard på sitt beste. Han lar den fromme tante Alette ofre seg for den slu og nådeløse saksfører Staal, slik at han skal finne Kristus som ble ofret for oss. Vi merker oss også at han her tar et oppgjør med Kiellands angrep på konfirmasjonen i romanen *Gift*.²⁸

I 1899 kom *En Spøgelseshistorie*.²⁹ I den skildrer han motsetningen mellom hovedpersonene, den beryktede kaptein Tønnesen og hans tålmodige og gudfryktige datter Eline. Det er ikke fritt for at vi merker påvirkning fra Kiellands bøker *Skipper Worse* og *Garman og Worse*. I denne boken presenterer Aagaard tydeligst norsk vekkelsekristendom, og det kan vel være grunnen til at den ikke ble oversatt til andre språk. Mye kan tyde på at han hadde mistet litt av gnisten til å skrive flere romaner, for nå kom det i stedet et par novellesamlinger.³⁰ Boken *I Skygger og Lys* oppnådde faktisk å bli oversatt til svensk i utgivelsesåret og finsk i 1908.³¹ Han bebuder at *Paa Atlanteren* blir hans siste bok, noe som tyder på at han var tom. Helt tom var han likevel ikke.

Aagaards siste roman ble *Keiser Felix*.³² Med den når han dypst i sine psykologiske personanalyser. Keiser Felix er en gutt med hallusinasjoner, og han er synsk. Han lever i sin egen fantasiverden. Om den sier Aagaard at den "... kan ha sin Virkelighed fuldt saa meget som den synlige, haandgribelige Verden, hvor der ikke kjøbes og sælges med vissent Løv som Byttemiddel, og at det meget ofte, naar det kommer til Stykket, er de abnorme, der er normale og omvendt."³³ Også keiser Felix dør for å redde en annen, men denne gang dreier det seg om en redningsdåd på sjøen. Dette er den eneste av Aagaards bøker som ble anmeldt i *For Kirke og Kultur* hvor Theodor Caspari gir boken en positiv omtale.³⁴ Etter at Aagaard flyttet til Oslo synes presterjenten å ha tatt all hans kapasitet. Forfattervirksomheten opphører.

LITTERÆR VURDERING

Aagaards litterære innsats synes ikke helt å kunne sammenliknes med den oppblomstrende folkelitteraturen som oppsto i 1890-årene. Nei, han ville nok fremstå som mer seriøs forfatter. Han gjorde et tappert forsøk på, ut fra sitt ståsted, å

ta til gjennmæle mot det moderne gjennombrudds litteratur. Han nøler ikke med å uttale sin "Forbandelse over den Skjønlitteratur, de Blade og Skrifter, der i denne gudløse Tid forpester Luften og dræber tusene paa tusene af Plantninger i vor Herres Have."³⁵ Han ville vise at det også gikk an å skrive skjønnlitteratur med kristent innhold ved slutten av det nittende århundre.

Aagaard var preget av samtidens realisme og naturalisme. Med realismen nådde jo nettopp romanen og novellen sin fulle anerkjennelse. Samtidens forfattere dyrket sannheten, og det er også den Aagaard vil ha fram. Som et resultat av frafall fra kirken fant man i den norske åndslitteraturen en vrimmel av prestekarikaturer. Aagaards forfatterskap har også mange presteskildringer. Han finner noe av Kiellands kritikk – "der er ingen Aand fra Gud i Predikenen, der er intet varmt Kjærlighetens Liv i Prestens Hjerter" – berettiget. Likevel tar han avstand fra Kiellands prestehat og påstand om at kristendommen er foreldet.³⁶

Selv om Gustav Aagaard regnet seg som vekkelseprest, viser han kulturåpne sider ved sine presteportretter som gjør dem egnet til å stå i apologetikkens tjeneste. I Speilbilleder tar Aagaard til motmæle mot Ibsens *Hedda Gabler* og selvmordet. Ibsen lar Hedda kalle Eilert Løvborgs selvmord en dåd det er skjønnhet i.³⁷ Aagaard lar fru Wennevold tumle med samme tanken for sin egen del. Kan hun gjennom et selvmord gjøre en lysets gjerning ved å fri sin mann fra et dårlig ekteskap? Aagaards svar på gåten er at den lystes gjerning hun tenker på, har en annen gjort for Wennevold, nemlig hans Frelser.³⁸

Døden står sentralt i Aagaards diktning. At han lar mange av hovedpersonene dø i siste akt, stemmer jo godt over ens med 1890-årenes naturalisme og litterære smak. Ofte blir den som dør, ofret for en annens skyld. Analogien til Kristus er noen ganger tydelig. Handlingen i Aagaards romaner foregår ofte i et dannet miljø, og mye kan tyde på at han henvender seg til vel-skolerte lesere når han krydrer fremstillingen med uttrykk på både latin, fransk, tysk og engelsk. Stilen kan minne om Kiellands, og han nøler i sin debutroman ikke med å sitere Homer på latin

med oversettelse to ganger.³⁹ Like fullt kan han i samme publikasjon si: "Nogen størrelse som f. eks. Ibsen har jeg aldri tænkt paa at blive." Hans mål er "simpelt at glæde en og anden fattig Stympet".⁴⁰ Det kan være lurt å ta sine forbehold.

Selv om Aagaard gjorde en helhjertet innsats for å komme det moderne gjennombrudds representanter i møte og fikk en betydelig leserkrets i sin samtid, nådde han neppe opp til den toneangivende åndselite. Han satte heller ikke varige spor etter seg i norsk litteraturhistorie. Den oppgaven ble for stor.

¹ G. Aagaard: *Fra mine presteaar*. Bymissionæren nr. 32, 1916, s 254.

² Om Aagaards tid i Aremark, se Trond H. F. Kasbo: *Forholdet mellom menigmann og embetsmann sett gjennom sokneprest Gustav Aagaards briller*. Østfoldarv nr. XI, 1995, s 136ff. og Trond H. F. Kasbo: *Gustav Aagaard. Prof. Hallsbys konfirmantprest som forkynner og sjelesorger*. Luthersk Kirketidende nr. 20, 2012, s 493ff.

³ N. R. Aas: *Enebakk Herred*. Bidrag til en bygde- og slektshistorie. Oslo 1987, s 59.

⁴ Andreas Gjerdi: *Jacob kirke og menighet*. Et verdig kapittel i Oslo bys kirkehistorie. Oslo 1987, s 59.

⁵ Lars Aannestad, Sigurd Lunde, Karsten Ekorness og Johan Straume: *Kristen sang og musikk*. Oslo 1965, Bind 2, s 1194.

⁶ Aagaard 1916, nr. 11, s 86f.

⁷ G. Aagaard: *Fra mine presteaar* i Bymissionæren fra nr. 11, 1916 til nr. 7, 1917 og *Efterslæt* samme sted, fra nr. 19, 1917 til nr. 2, 1918.

⁸ Se Brøgger Jansen: *Norsk Biografisk Leksikon*, Bind 1, s 7.

⁹ *Naar skal vi faa en ny Literatur?* Luthersk Kirketidende, Femte Række, 1ste Bind, No 9, 1887, s 137ff.

¹⁰ Thorvald Klaveness: (Foredrag holdt i Fredrikshald) *Om Bjørnsons "Over Ævne"*. Trykt i Luthersk Kirketidende, Fjærde Række, 15. Bind, No 16, 1884, s 145ff.

¹¹ Thorvald Klaveness: *Hvad skal et lands ungdom lære af sine digtere?* (Foredrag for ungdommen holdt i Kristiania, Lund, Köbenhavn og Göteborg) trykt i For Kirke og Kultur 1902; se særlig s 204. Se også Egil Lien Thorvaldsen: *Kunsten skal tjene livet*. Om

Thorvald Klaveness som litteraturkritiker. Spesialavhandling ved Menighetsfakultetet 1978, s 8ff.

¹² Aagaard 1916, nr. 41, s 235.

¹³ Edvard Beyer: *Norges litteraturhistorie*, Bind 3, 3. opplag, Oslo 1983, s 61f.

¹⁴ Kjell Heggelund: *Epoker og diktere*. Verdens Litteraturhistorie 2. Kragerø 1979, s 186f.

¹⁵ G. Aagaard: *I Skygger og Lys*. Kristiania 1900, s 136.

¹⁶ G. Aagaard: *Lidt om nogle af Jesu Navne*. Chr. Lionæs' Forlag, Fredrikstad 1880. *Sulamith*. Minder fra Bibellæsninger over Høisangen. M. Hansens Forlag. Kristiania 1886. Senere kom også *I Dødens Stund*. Betragtninger over Salme 90. Bogtrykkeriet Concordia's Forlag, Kristiania 1889.

¹⁷ G. Aagaard: *I ledige Stunder*. En Julegave til Sømændene. Med Forord av N. Aars Nicolaysen. F. Beyers Forlag. Kristiania og Bergen 1888. *Fra Tusmørketimerne*. Lutherstiftelsens Boghandels Forlag, Kristiania 1892.

¹⁸ Michael Færden: Kirkelig Literaturtidende for de skandinaviske Lande. Følgeblad til Luthersk Ugeskrift, No 10, 1889, s 160 og samme anmelder i Kirkelig Literaturtidende for de skandinaviske Lande 1892, No 12, s 190.

¹⁹ G. Aagaard: *Sjølufft*. Billeder i Digt. Lutherstiftelsens Boghandel, Kristiania 1893.

²⁰ Michael Færden: Kirkelig Litteraturhistorie for de skandinaviske Lande 1893, No 12, s 190.

²¹ G. Aagaard: *Min Solstraale*. Fortælling. Lutherstiftelsens Boghandel, Kristiania 1993.

²² Opplysninger fra UiOs katalogfortegnelse.

²³ Aagaard 1916, nr. 37, s 292f.

²⁴ G. Aagaard: *Speilbilleder*. En Fortælling. Lutherstiftelsens Forlags Boghandel, Kristiania 1896, s 97ff.

²⁵ G. Aagaard: *Da Ankeret faldt*. P. T. Mallings Boghandels Forlag, Kristiania 1897.

²⁶ Se note 22 og 23.

²⁷ G. Aagaard: *Stærke Hænder*. Fortælling. P. T. Mallings Boghandels Forlag, Kristiania 1897.

²⁸ Ibid. s 110ff.

²⁹ G. Aagaard: *En Spøgelseshistorie*. Olaf Nordli's Forlag, Kristiania 1899.

³⁰ G. Aagaard: *I Skygger og Lys*. Skisser og Fortællinger. Olaf Nordlis Forlag, Kristiania 1900 og *Paa Atlanteren og andre Historier fra Sjø og Land*. Olaf Nordlis Forlag, Kristiania 1903.

³¹ Se note 22.

³² G. Aagaard: *Keiser Felix*. Fortælling. Olaf Nordlis Forlag, Kristiania 1904.

³³ Ibid. s 165.

³⁴ For Kirke og Kultur, Kristiania 1904, s 663f.

³⁵ Aagaard 1888, s 38.

³⁶ Aagaard 1896, s 97ff. Tor Obrestad: *Sannhetens pris*. Alexander Kielland. En beretning. Oslo 1996,

s 273ff. Se også Alexander Kielland: *Sne*. Samlede verker, Bind 2, Oslo 1962, s 410ff.

³⁷ Henrik Ibsen: *Hedda Gabler*. Samlede verker, Bind 5, Oslo 1978, s 405f.

³⁸ Aagaard 1896, s 68ff. og s 103.

³⁹ Aagaard 1895, s 18 og 115.

⁴⁰ Ibid. s 14.

KARL GERVIN
**DVERGER PÅ
KJEMPERS SKULDRE**
Fra kristendommens idéhistorie

Mange store spørsmål har fulgt troen gjennom hele dens historie. Også i dag utfordres kristendommen fra mange kanter. Dette er en reisefører til kirkens store arv og de mange svarene som finnes der.

Innb. | 300 sider | kr. 369,-

luther

KIRKELIG ÅRSKALENDER 2014

149,-

Kirkelig årskalender er en klassiker! Her finner du en kombinert klassisk almanakk med bibeltekster knyttet til kirkeåret. Markeringen av helgen- og merkedager gir dagene innhold med søndagen som ukens sentrum. Her finner du også en oppdatert kontaktliste til kristne virksomheter.

www.lutherforlag.no

www.bokogmedia.no

DEN NORSKE KIRKE I IDEOLOGIENS VOLD?

AV SOKNEPREST HALLVARD N. JØRGENSEN
HALLVARDNJ@GMAIL.COM

INNLEDNING

Et flertall av biskopene i Den norske har i en uttalelse nylig gitt sin prinsipielle støtte for kirkelige vielser av homofile.¹ Visse viktige sider av diskusjonen om likekjønnet samliv og ekteskap er imidlertid knapt berørt her eller i tidlige kirkelige dokumenter.² Dette gjelder tema som naturbasert og filosofisk begrunnelse av ekteskapet samt den nye ekteskapslovens relasjon til politisk liberal ideologi. Det er disse sidene av saken denne artikkelen skal dreie seg om. Strukturen i artikkelen er som følger: Jeg gir først en skisse av klassisk, kristen naturbasert argumentasjon for det kjønnspolare ekteskapet. Deretter viser jeg hvordan den nye ekteskapsloven, samt ideologien som drev den frem, presenterer et oppgjør med denne klassiske tenkningen om naturbasert moral. Jeg presenterer så en del relaterte refleksjoner om hvilke konsekvenser som synes å følge av en kirkelig aksept av likekjønnete ekteskap.

NATURRETTSLIGE BEGRUNNELSER FOR DET KJØNNSPOLARE EKTESKAPET

Hvorfor er den verdensvide kirken for kjønnspolare ekteskap, og imot tanken om såkalte homofile ekteskap? En avgjørende årsak er hva Bibelen sier. Den vitner om at både Jesus, Paulus og urkirken holdt tydelig fast ved at ekteskapet dreier seg om ”mann og kvinne.” Dette var en del av kirkens sentrale og normative budskap om Guds vilje – og slik har det vært gjennom alle århundrer siden. Vi som er protestanter, har imidlertid kanskje lett for å overse at dette standpunktet ikke bare er begrunnet i Guds åpenbarte

bud – det er også, både i Bibelen og i kirkens tradisjon, begrunnet i den normative skaperordningen og selve naturen.

Det er dette man i klassisk kristen tenkning omtaler som ”naturretten”: Guds vilje finnes både i åpenbaringen og i naturen, og det er ikke konflikt mellom disse. Derimot bygger åpenbaringen på naturen og utfyller den. Logikken går som følger: Mennesket er skapt av Gud med en særskilt natur, en essens, som kan gripes av fornuften. Å leve i tråd med denne objektive naturen er å leve sant menneskelig. Derfor angir også denne naturen mål og formål som det er objektivt godt for mennesket å strekke seg mot. Sagt med andre ord: Mennesket er i kraft av sin natur og sine funksjoner innrettet mot visse formål og hensikter som kan erkjennes av fornuften, og disse formålene er også uttrykk for Guds vilje for oss. Eksempelvis: Menneskets rasjonalitet tilsier at det er godt for mennesket å strekke seg mot logisk tenkning. Menneskets kroppsbygning tilsier at det er godt for det å være i aktivitet. Menneskets fordøyingsssystem tilsier at det er godt for det å ta til seg sunn næring osv.

Også menneskelig seksualitet har, fra et slikt klassisk naturrettslig standpunkt, vesentlige og irreduisible formål, og særlig to. For det første et enhetsskapende formål: Å forene ektefellene til ett i både kropp, følelser og tenkning – og slik utdype og stadfeste kjærligheten mellom dem, og hjelpe dem å holde sammen. Sagt med andre ord: Som mann og kvinne ligger det i menneskenaturens å man søker en fullstendig forening med en person av det andre kjønn, og at man kan kjenne seg ufullkommen uten en slik forening.³

For det andre har seksualiteten et forplantningsformål: Å skape barn. Det er dette tiltrekningen mellom mann og kvinne, kjønnsorganenes oppbygning og funksjon, den seksuelle akt, er innrettet mot og har som sitt mest åpenbare mål fra naturens side.

Det vesentlige poenget i denne prinsipielle drøftingen av seksualitet fra et klassisk naturrettslig perspektiv er at det bare er mann og kvinne som kan oppfylle seksualitetens forplantningshensikt – og dermed utfolde seksualiteten i samsvar med naturen. Dette gjelder også i tilfeller der ektefellene er eldre eller ufruktbare; seksualiteten kan her utøves i tråd med naturen selv om det ikke skapes barn. Fra et naturrettsperspektiv stiller det seg imidlertid annerledes med homofil utøving av seksualiteten. Dette ses, slik Paulus også sier, som ”mot naturen”, dvs. imot Guds vilje, fordi man utøver seksualiteten i strid med den objektive menneskenaturens gitte funksjon og formål. Generelt sett er naturrettsbasert samlivstenkning, slik den er skissert her, en fellekristen tradisjon som for eksempel de lutherske reformatorer også sto for. Det er også denne samlivstenkningen de katolske kirkene i dag tydelig holder fram.⁴

VIRKELIGHETSFORSTÅElsen SOM LIGGER TIL GRUNN FOR LIBERALISMEN

Da Norge i sin lovgivning sa ”ja” til såkalte homofile ekteskap, og ”ja” til at lesbiske kan bringe frem egne barn ved assistert befruktning, sa man et tydelig ”nei” til den tenkningen som ligger til grunn for naturrettens normer for utøving av seksualitet. Mer konkret: Man fastslo at den kroppslige forplantningsfunksjonen ikke er irreduksibel del av seksualiteten og ekteskapet. Man sa dermed også et tydelig ”nei” til at kroppens seksuelle forplantningsfunksjoner angir på hvilken måte det er objektivt godt for mennesket å utøve sin seksualitet. Kort sagt: Man avviste naturrettens understrekning av at menneskekroppen har visse objektive formål og hensikter som angir det gode og sant menneskelige. Men dermed har man også etter alt å dømme sagt et tydelig ”nei” til hele den konsistente klassiske

tenkningen om naturrett, siden naturrettens logikk og konsekvenser knapt er mer tydelig noe sted enn i seksualiteten.

Men man sa ikke bare ”nei” til den klassiske naturretten; man sa også et tydelig ”ja” til den liberalistiske ideologien. Og denne ideologien kan på mange måter forstås nettopp som et oppgjør med den klassiske tradisjonen vi har skissert. Liberalistisk ideologi oppsto i Europa mye som en følge av stridighetene på 15- og 1600-tallet, mellom nasjonalstatene som var bundet til ulike kristne konfesjoner. Dette omtales som ”det teo-politiske problem”. Etter som kristne ikke klarte å komme til enhet eller enighet, ble liberal ideologi en kjærkommen løsning for å holde samfunnet sammen, og for å håndtere uenighet: Hvert individ skulle selv få bestemme sin livsvei og sitt livssyn, og det fantes ingen objektive ”goder” for mennesket. Som Pierre Manent understreker: ”In order to escape decisively from the power of the singular religious institution of the Church, one had to renounce thinking about human life in terms of its good or end, which would always be vulnerable to the Church’s ‘trump’.”⁵

Fremveksten av det vi kan kalle det moderne verdensbildet, ble forsterket av behovet for å understøtte denne politiske liberalismen, som skulle frigjøre mennesket fra kirkens bånd. Det moderne verdensbilde ble preget av en avvisning av objektiv menneskenatur og en avvisning av objektive formål (”finale årsaker”) i naturen. I stedet satte man grovt sagt et bilde av verden som en stor mekanisme, en maskin oppbygd utelukkende av materie. Som metode fungerte dette bildet ofte godt; man fikk innsikt i matematiske sammenhenger i naturen og hadde suksess i å kontrollere den og utnytte den. Men da bildet i moderniteten etter hvert ble etablert som grunnleggende *virkelighetsforståelse*, fikk det drastiske konsekvenser for blant annet synet på Gud, menneske og moral.⁶

I sin klassiske studie ”After Virtue” har for eksempel den anerkjente moralfilosofen Alasdair MacIntyre argumentert grundig for at dette moderne verdensbildet – som avviser den klassiske naturretten i både begrunnelse og ut-

forming – får katastrofale konsekvenser for *all* moralsk fornuft. Når man opererer med en avvisning av objektiv menneskenatur og objektive formål i naturen, blir det i følge ham umulig å gi en rasjonell begrunnelse av moral, som er rotfestet i virkeligheten slik den er. Dette rammer da også muligheten for å gi en rasjonell og naturmessig begrunnelse av nytestamentlige formaninger, som i sterk grad har dydskarakter og er begrunnet i målene for menneskets natur som Guds skapning.

Vi ender ifølge MacIntyre i stedet ueverlig opp med empiristen David Humes prinsipp om at det er umulig å utlede et ”bør” fra et ”er”. Menneskenaturen har ingen ”mål” som den objektivt sett ”bør” strekke seg mot – aller minst mål som Gud skulle ha satt, og som skulle kunne fullbyrdes i nyskapelsen ved oppstandelsen. Menneskenaturen bare ”er” – og det som gjenstår, er for mennesket å konstruere sine egne retningslinjer, basert på det personlige valg og ens frittflytende følelser.⁷ Dette er da også liberalismens essens.

LIBERALISMENS LOGIKK OG UTVIKLING

Resonnementet så langt sier altså at aksept for likekjønnete ekteskap innebærer en avvisning av den klassiske naturretten, til fordel for virkelighetsforståelsen som ligger til grunn for liberal ideologi. I spørsmålet om ekteskapsynet er det altså langt mer som står på spill, enn seksualtikk isolert sett. Den nye ekteskapsloven reiser også fundamentale spørsmål knyttet til kirkens standpunkter om klassisk naturrett, grunnleggende virkelighetsforståelse, samt hvilken innflytelse liberal ideologi skal ha på kirken. Kirken vil stå i fare for å kunne binde seg til å resonnerer og handle helt i tråd med det vi kan kalle ”liberalismens logikk”. Det er imidlertid da grunn til å reflektere over hvilken vei kirken slår inn på.

Det vi her omtaler som liberalismens logikk, slik den uttrykkes i vår tid, kan beskrives på følgende måte: Det er individets valg, dets selvbestemmelse, dets retter, dets erfaring, dets ”frihet” som skal settes øverst. Prinsipielt sett skal ingen ”konkurrenter” få hindre individets frie

utøvelse av sin vilje – ikke kristen tro, ikke tradisjon, ikke naturrett, ikke folkeflertall. Dette står i sterk motsetning til den klassiske dydsetikken, som den førmoderne kirken adopterte og for-edlet. Som Brad Gregory sier: ”The flourishing of individuals and communities depended on the shared practice of moral virtues and avoidance of vices, which in their best-known (but not exhaustive) expression in the late Middle Ages were respectively categorized and pervasively taught, preached, and painted as the seven holy virtues and the seven deadly sins. (...) Without the virtues there could be no sustained community, which meant no common good and thus no individual good and no salvation: this was the moral logic of medieval Christianity.”⁸

I det hele tatt opererer klassisk kristen tenkning med en ganske annen frihetsforståelse enn moderne sekulærliberalisme. Førstnevnte vil understreke at sann frihet er å leve i tråd med sin natur, og ikke være i slaveri under onde og unaturlige lyster. Sistnevnte har imidlertid avvist ideen om objektive goder eller en normativ menneskenatur; her er frihet bestemt av det ”nakne” valg hvorved mennesket søker å konstruere sin egen natur. En vanlig, og rettmessig, kritikk mot moderne liberalisme er derfor at den i seg selv mangler moralske ressurser til å skape et fellesskapsbasert samfunn som det er godt å bo i. Man kan, og bør, som kristen anerkjenne grunnleggende livssynsfrihet og menneskeretter som ønskelige og nødvendige i et samfunn der mennesker har ulike standpunkter og livssyn. Men like fullt er det grunn til å hevde at slike liberale friheter er avhengig av et solid rammeverk for å fungere godt.

Sagt med andre ord: En radikal og frittstående liberal ideologi uten grunnfesting i naturrett og tradisjon har stort potensial for ondartet utvikling som rent faktisk blir til skade for mennesker. Dette ser vi allerede tydelige eksempler på i Norge i dag. Vi kan tenke på titusenvis av tapte menneskeliv på grunn av ”retten til fri abort”, hundretusenvis av mennesker som lider under andre menneskers ”frie valg” av alkoholmisbruk, mennesker i mors liv med utviklingshemninger, som sorteres ut for ikke være ”til byrde” for friske,

voksne nordmenn, utallige barn og unge som rammes av frilynt samlivsmoral og lett tilgjengelige skilsmisser, et stort antall mennesker i Norge som frarøves ønsket kristendomsliv og -undervisning, siden hensynet til "det frie individ" trumfer fellesskapsløsninger, kristne som presses ut av stillinger i det offentlige rom fordi de har en ikke-liberal overbevisning (Jfr. fastlegesakene), brutalisering og vulgarisering av populærkultur, som preger barn og unge.⁹

Fra et klassisk kristent standpunkt er dette hendelser og fenomener som kan rangeres fra det dypt uheldige til det dypt tragiske; fra et radikalt liberalt standpunkt kan de like gjerne være uttrykk for nødvendig "frigjøring" og for en fremtidsrettet utvikling – og slik uttrykkes det da også til tider i den offentlige retorikk. Det er grunn til å reflektere over retningen samfunnet går i, gitt en slik radikal liberal logikk. For denne logikken synes, ved hver korsvei, å erodere bort de ressurser som skulle kunne holde i hevd samfunnets klassisk kristne, moralske tradisjoner. Ved hvert nye standpunkt, hver nye gruppering, hvert nye livsvalg appelleres det til "rett, selvbestemmelse, frihet". Og logikken er at disse prinsippene skal kunne trumfe, og fortrengte, holdninger og standpunkter som skulle kunne representere en begrensning for den nye livsutfoldelsen.

Dette skjer i første omgang i det offentlige rom, men vil på sikt også trenge inn i det private rom, siden staten aktivt forsvaret den liberale ideologi. Flere filosofer vil derfor understreke at vi i tiårene framover nærmest med logisk nødvendighet kommer til å se en fortsettelse av de siste tiårs utvikling i lovgivning og praksis, i stadig mer ekstrem, anti-kristen og i verste fall totalitær retning. Brad Gregory sier det i klartekst slik: "It would seem that there can be no rational resolutions to any such [moral] disagreements [in Western liberal societies.] There can only be political outcomes based on the exertion of power by those who succeed in getting the laws and judicial decisions they want, and thus secure the strength of the state in accord with their desires. The friction and faction produced by an ever more pluralistic subjectivization of morality

is bound therefore to lead to states whose character is increasingly surveillant and invasive, coupled with an ever-reiterated rhetoric of freedom and the persistence of formally democratic institutions. (...) To the extent that citizens do not willingly tolerate what the state sanctions, they will be threatened into doing so or suffer the consequences, for the nation state is not a generous agent and its law does not deal in persuasion."¹⁰

HVORDAN MØTER DEN NORSKE KIRKE DEN SEKULÆRLIBERALE UTVIKLING?

Det er grunn til å spørre hvilke argumenter biskopene og kirken tenker å ta i bruk ved de neste korsveier, som altså rimelig utvilsomt vil bli drevet fram av liberalismens logikk. Hva når grupperinger ønsker å utvide abortgrensene, å sortere menneskeliv, å innføre aktiv dødshjelp, å ytterligere degradere ekteskapets verdighet og hellighet, å presse kristendommen ut av det offentlige rom? Hvilke prinsipielle og troverdige argumenter vil biskopene da ta i bruk, når de skal presentere den kristne kirkes seriøse og gjennomtenkte respons? En respons som skulle kunne utfordre utviklingen vil neppe være mulig dersom kirken selv er styrt av liberal ideologi. Og som vi har sett, er det grunn til å tenke at en aksept for likekjønnede ekteskap er et uttrykk for nettopp dette.

De potensielle argumenter som skulle kunne utfordre den liberale argumentasjonen – kirkens grunnlagstekster, kirkens tradisjon, kirkens bekjennelser (historisk tolket), det økumeniske fellesskap, klassisk metafysikk, klassisk naturrett – synes allerede å være presentert, og summarisk avvist, i forbindelse med aksepten av likekjønnede ekteskap. Kanskje vil flertallsbiskopene appellere til "kristne verdier" om nestekjærlighet og menneskeverd. Imidlertid viser deres siste uttalelse at disse verdiene er trukket et godt stykke bort fra deres kilder, og at de i stedet langt på vei er preget av liberal ideologi. Det synes vanskelig å se at ikke den samme ideologiske transformasjon av begreper vil kunne skje ved de nevnte andre utfordringer.

Her er det også grunn til å nevne den økumeniske siden av den utviklingen Den norske kirke er inne i. Som representanter for Kristi kirke har biskopene et ansvar for å stå samlet med hele den verdensvide kirken (Jfr. Joh 17; 1 Kor 1–3 etc.). Like fullt er det et faktum at de økumeniske implikasjonene av en endret ekteskapslære gis en stemoderlig behandling i utredningen ”Sammen”. De eneste økumeniske relasjonene som omtales, er til andre lutherske kirker og de som følger av Porvoovavtalen. Evangelikale kirker, Den ortodokse Kirke og endog Den romersk-katolske Kirke befinner seg kort og godt utenfor horisonten. Poenget her er at dette ikke bare prinsipielt sett er en dyp problematisk handling fra Den norske kirkes side. Saken er også denne: Uten at Kirken står samlet i økumenisk enhet, vil det ovenfor beskrevne teo-politiske problem bestå, og den liberale utviklingen, samt den virkelighetsforståelsen som driver den, vil beholde sin legitimitet. Den norske kirke vil da neppe settes i stand til å forsvare den sekulær-liberale utviklingens store antall ofre slik den skulle.¹¹

NOEN REFLEKSJONER OM VIRKELIGHETSFORSTÅELSE OG SANNHET

De resonnementer som jeg har fremmet frem til nå, peker hen mot at norske protestantiske kristne er i ferd med å settes på valg: Enten å la Den norske kirke følge liberalismens logiske utvikling som i økende grad står i motsetning til klassisk teologi og filosofi. Eller å følge klassisk teologi og filosofi og dermed plassere seg i en langt sterkere motkulturell posisjon som lar naturretten spille en langt viktigere normativ rolle.¹² Imidlertid dreier ikke denne saken seg bare om hvordan kirken rent pragmatisk skal kunne besvare en samfunnsutvikling. Det dreier seg også om selve virkelighetsforståelsen og sannheten som kirken hevder å forvalte. Kan dette fremstå som troverdig og konsistent dersom man aksepterer premissene som ligger til grunn for liberal ideologi?

Ovenfor ble det understreket at det til grunn for den liberale ideologi – og også etter alt å

dømme inkludert den liberale tanken om homo-file ekteskap – ligger en virkelighetsforståelse som avviser objektiv menneskenatur og objektive formål, og som generelt sett avviser klassisk naturrett og dens syntese med det kristne livssynet. Det moderne mekanistiske verdensbildet som dominerer i mye av dagens filosofi og academia, er særlig preget av denne negative avvísningen av den klassisk kristne virkelighetsforståelsen. Det var derfor også dette verdensbildet som fremfor alt gjorde kristendommen utroverdig som livssyn i moderniteten, og som motsatt frembrakte den moderne naturalismen og ateismen.¹³ Innenfor et slikt verdensbilde er det nemlig av ulike grunner svært vanskelig å finne rom for Gud, og for den del også mennesket og dets opplevelse av virkeligheten.

Nå er det god grunn til å understreke at en slik mekanistisk virkelighetsforståelse både i sterk grad er falsifisert av moderne fysikk, og også har enorme filosofiske problemer som leder den (og for øvrig også ateismen som bygger på den) ut i absurde posisjoner. Og mer enn dette: Ledende kristne tenkere som Edward Feser, David Bentley Hart, Conor Cunningham, John Milbank og Alasdair MacIntyre anbefaler alle å vende tilbake til kirkens klassiske intellektuelle tradisjoner – i første rekke Augustin og Aquinas og deres filosofiske og teologiske virkelighetsforståelse – for å løse kirkens og filosofiens nåtidige krise. Ja, de vil langt på vei, eller endog helt tydelig, understreke at en slik ”radikal ortodoksi” er strengt nødvendig for at kirken i det hele tatt skal kunne fremstå som troverdig i møte med moderniteten.¹⁴

Dette setter – igjen – Den norske kirkes situasjon i et ganske sterkt relieff. For å sette spørsmålet ganske klart frem: Er det i det hele tatt mulig å på en koherent måte stå for slik klassisk kristendom – dens teologi og filosofi – samtidig som man aksepterer det nye ekteskapsynet, med alle dets implikasjoner for menneskenatur og virkelighetsforståelse? Det finnes faktisk gode grunner til å svare ”nei” til dette.¹⁵ I stedet for å nærme seg kirkens klassiske tradisjon, vil Den norske kirke i stedet kunne komme til å *vie seg* til en moderne liberalisme, og konsolidere og

forsvare den. Og det blir i det hele tatt et åpent spørsmål om i hvilken grad, og på hvilken måte, denne kristendommen kan fremstå som intellektuelt koherent i møte med moderne filosofi og naturvitenskap. I alle fall kan man slå fast at ingen av flertallsbiskopene har vist at dette kan gjøres.

ETTERORD

Denne artikkelen har vært polemisk. Men resonementene i den har likevel bygget på seriøs og fagfellevurdert litteratur. Argumentene har også de katolske og ortodokse kirkenes intellektuelle tradisjon bak seg. Jeg forventer ikke at flertallsbiskopene og deres meningsfeller vil være enige i det jeg skriver. Det er i så fall på sett og vis kurant; ærlig, respektfull og sannhetssøkende uenighet er et gode som leder oss fremover. Men jeg mener at Den norske kirkes biskoper i det minste skylder sine medlemmer å vise at de har tenkt gjennom problemstillingene, og at de har et seriøst gjensvar på dem.

Dette bør ikke være for mye å be om. Tross alt bør det være hevet over tvil at det er de biskoper som gir sin prinsipielle støtte til såkalte homofile ekteskap, som har bevisbyrden på sin side, i å vise at deres standpunkt er legitimt, ortodoks og rasjonelt, og ikke er et brudd på kirkens enhet. Dette bør være hevet over tvil fordi det er den andre siden som har kirkens grunnlagstekster, kirkens tradisjon, kirkens bekjennelser (historisk tolket), det økumeniske fellesskap, klassisk metafysikk, klassisk naturrett, og endog Den norske kirkes enhetlige uttalelser inntil nylig, på sin side.

¹ "Ekteskapet i et evangelisk-luthersk perspektiv," uttalelse fra bispemøtet 17. oktober 2013.

² Dette gjelder også dokumentene som bispemøtet viser til som begrunnelse for sine standpunkt: Lærememnsuttalelsen fra 2006, "Skriftforståelse og skriftbruk med særlig henblikk på homofilisaken," samt utredningen "Sammen. Samliv og samlivsordninger i et kirkelig perspektiv."

³ Mye mer kunne sies om denne delen av seksualiteten. For en drøfting av kjærlighet fra et kristent perspektiv, se C. S. Lewis' gode bok *The four loves*,

Harvest, 1971.

⁴ Se en grei opp oppsummering klassisk naturrettstenkning om seksualitet i Edward Fesers artikkel "The role of nature in sexual ethics," i *National Catholic Bioethics Quarterly* 1/2013, online her: <http://ncbcenter.metapress.com/link.asp?id=276282h054717167>. Se også Den romersk-katolske Kirkes katekisme (under "Matrimony" i registeret) samt Alexander Pruss, *One Body*, Notre Dame University Press, 2012.

⁵ *Intellectual history of liberalism*, Princeton, 1996, side 114.

⁶ Til dette, se særlig Brad Gregory, *The Unintended Reformation*, Belknap Harvard, 2012, kap 2; Dennis des Chene, *Physiologia. Natural Philosophy in Late Aristotelian and Cartesian thought*, Cornell, 2000; E. A. Burtt, *Metaphysical foundations of modern science*, Dover Books, 1924 [2003].

⁷ *After Virtue*, 3rd Edition, 2007, kap 5, 6 og 9.

⁸ Gregory 2012:Side 190–192; se også Charles Taylor, *A Secular Age*, Belknap Harvard, 2007, om det premoderne samfunn.

⁹ Det liberale forbrukersamfunn har også konsekvenser som går utover Norges grenser: Sterk utnyttning av arbeidere andre deler av verden, samt sterk og uholdbar utnyttning av jordens ressurser. Poenget er her å understreke at kirken har et ansvar for å besvare og utfordre denne utviklingen på en seriøs og troverdig måte, med utgangspunkt i kirkens budskap og tradisjoner. For mer om dette, se for eksempel William T. Cavanaugh's *Nattverdets økonomi* (Luther, 2013), der han nettopp trekker vekslers på kirkens ortodokse tradisjoner.

¹⁰ Gregory, 2012: Side 191–192.

¹¹ Se Gregory 2012, kap 3, samt Ephraim Radner, *Brutal Unity*, Baylor, 2012.

¹² For en drøfting av nettopp denne problemstillingen om kirkens møte med det sekulærliberale samfunn, se David Bentley Harts lesbare essay "Christ and nothing", som kan finnes online her: <http://www.firstthings.com/article/2007/12/christ-and-nothing-28>.

¹³ Se Michael Buckley, *At the origins of modern atheism*, Yale, 1990, om Denis Diderot; Gavin Hyman, "Atheism in Modern history," i Michael Martin (red.) *The Cambridge Companion to Atheism*, Cambridge, 2006.

¹⁴ Se for eksempel Conor Cunningham, *Darwin's pious idea*, Eerdmans, 2010; Edward Feser, *The Last*

Superstition, St Augustine's, 2008; de Caro (red) *Naturalism in Question*, Harvard, 2008; David Bentley Hart, *Experience of God*, Yale, 2013; Milbank (red.) *The Radical Orthodoxy Reader*, Routledge, 2009, side 4–28; Bernard D'Espagnat,

On Physics and Philosophy, Princeton, 2006, kap 12.

¹⁵ Klar og utfordrende argumentasjon for dette standpunktet gir Feser 2008, og se også Hart 2013.

ARTIKKEL

"BETLEHEMSTJERNEN"

AV KARL FRODE HILTON, PENSJONERT PREST
KARLFRODE@YAHOO.NO

Mange teologer, forskere og menigmann har i årtier vært opptatt av hva som skjedde i forbindelse med Jesu fødsel. Fra gammelt av har tanken gått til en supernova som kom og forsvant på stjernehimmelen i Midtøsten. Prof. Carl Fr. Wisløff tenkte slik i en personlig samtale med ham i 1972. Problemet er bare at ingen så den i daværende Israel; de vise menn kom til Jerusalem og spurte etter den nye kongen som da var født, fordi de hadde sett stjernen på himmelhvelvingen, som markerte hans fødsel. Kong Herodes og hans hoff ble overrasket fordi ingen hadde sett noe slikt på himmelen.

Konradin Ferrari d'Occhieppo ga i 1977 ut sin bok "Der Stern der Weisen. Geschichte oder Legende?" som på norsk ble hetende "Betlehemstjernen – hva var det som hendte?" (Universitetsforlaget 1983). Av alt som jeg har lest om dette problemet, må jeg si at hans vitenskapelige

undersøkelser peker på en svært overbevisende løsning av dette problemet.

I korte trekk består d'Occhieppos løsning i å forskyve Jesu fødsel til år 7 før vår tidsregning – dette fordi vi vet at kong Herodes døde 4 år før vår tidsregning (forkortet til v. tidsr.), og fordi rundt år 7–8 før v. tidsr. ble det gjennomført en innskrivning eller folketelling i de aktuelle områdene i Midtøsten. Dernest vet vi faktisk på timen når de vise menn kom til Betlehem. Det skjedde om kvelden 12. nov. år 7 før v. tidsr. Se de fantastiske bildene i boken fra det kunstige firmamentet i Zeiss-planetariet, tatt av Hermann Muncke leder for Urania-planetariet i Wien, i boken, da de sveivet planetariet tilbake til år 7 før v. tidsr. En av de gamle papyrusene som gjengir de vise menns ankomst til Betlehem, forteller at "Da de trådte inn i huset hvor Maria og Josef var, fant de barnet Jesus stående hos sin mor."

(Papyrus Bodmer V) De vise menn kom noen måneder etter at Jesus var født. Herodes slo i hjel 2 årsklasser av gutter rundt Betlehemsområdet for å være sikker på at han fikk tatt den nye kongsætlingen.

Vi vet i dag på grunn av de arkeologiske utgravninger i det gamle Babylon at det store Marduk-templet i byen fremdeles var i full virksomhet på Jesu tid, med en hel del av datidens vitenskapsmenn som studerte himmelrommet med alle stjernene (planetenes) baner. Det er funnet tusenvis av leirtavler med astronomiske beregninger. Marduk-prestene hadde sin stjerne – Jupiter. Saturn (Saturday – lørdag) var jødefolkets stjerne, og det forunderlige som likevel var forutberegnet flere hundre år tidligere, var at de to stjernene skulle løpe sammen på himmelrommet, nesten som én, og gå inn i stjernebildet som de mente avspeilet området vest for Jordan-elven mot Middelhavet. Hele tankegangen den gang var hos disse at himmelrommets bevegelser hadde innvirkning på utviklingen på jorden. Vi ville vel kalle dette for overtro og astrologi; den gang var det vitenskap. Og Gud Herren, skaper av himmel og jord, bruker dette for at også viten-

skapsmennene, de intellektuelle, og ikke alene arbeidere, gjeterne, skulle hylle Messias' – Jesu – Guds sønns fødsel og komme til jord.

Det var et problem med alt dette, at Mars som var sett på som Vestens, romernes stjerne, forfulgte Jupiter og Saturns felles opptreden på himmelen eller halte inn på disse to. Det ble tolket som at den nye Verdensfyrsten som var født, var i ytterste fare. Blant annet av den grunn dro de vise menn for å hylle og advare om den kommende faren. For stjernenes sammenstilling på himmelen indikerte at en ny verdensfyrste var født i det området som Marduk-prestene mente tilsvarte Israel, noen måneder før, da sammenstillingen skjedde for første gang.

Når var Jesus født? Årstallet bør være klart nå, år 7 før v. tidsr. Ut fra de vitenskapelige undersøkelser til Konradin Ferrari d'Occhieppo vet vi i dag hvordan det skjedde, så langt som vår vitenskap er utviklet.

For en prest med fortellerevne er dette en gave: De to største "stjernene" på himmelen løper, smelter sammen og kan oppfattes som én. Resultatet er en ny Verdens Herre, og Mars som prøver å "ødelegge". Et dramatisk opptrinn!

Magnus Malm

KJENNETEGN

Å søke Guds nærvær i en kaotisk tid

399,-

Den svenske forfatteren og sjelesørgeren Magnus Malm skriver om kjennetegnene på Guds nærvær i vår hverdag.

Sammen med den nye boken kommer et armbånd. Det er ment som en praktisk hjelp til å daglig holde fast ved kjennetegnene krybben, korset og ringen.

Vårt Land skriver: *"For svensken er bønn intet mindre enn et mirakel, fordi han ikke kan tenke seg noe annet som kan forandre menneskers liv så dypt og knytte oss til kilder bortenfor alt vi ser."*

SAMLIVSETIKKEN OG GUDS TROFASTHET

AV KNUT ALFSVÅG
KNUT.ALFSVAAG@MHS.NO

Biskopene har ”utvidet” forståelsen av ekteskapet slik at likekjønnet vigsel, eller i det minste forbønn for et likekjønnet ektepar, nå skal være mulig. Det problematiske ved å ”utvide” forståelsen av et begrep ved å benekte det som til nå har konstituert det, skal i denne omgang få ligge. Jeg ønsker her å fokusere på en annen side av saken.

Kirken har til nå alltid lært at ekteskapet er for mann og kvinne. Det tror jeg en er uomstridt påstand, og den bekreftes også av biskopenes behov for å ”utvide” denne forståelsen. Nå er dette altså ikke lenger riktig. Det stiller oss overfor et dilemma. Enten har dette alltid vært galt; vi har bare ikke skjønt det før nå. Eller så er det som har vært riktig før, blitt galt nå. I så fall hadde det vært interessant å få vite grunnen til at det er slik.

Uansett reiser dette et dogmatisk problem som det er viktig å tenke gjennom, og hvor biskopene skylder oss å redegjøre for hvordan deres standpunkt er begrunnet. Jesus lovet at han alltid ville være med sine (Matt 28,20), og at dødsrikets porter ikke skal få makt over kirken (Matt 16,18). Tradisjonelt har dette vært oppfattet slik at det innebærer at kirken bevares for kollektivt å lære falsk. Men nå har altså bispemøtets flertall kommet til den konklusjon at kirkens lære om ekteskapet gjennom to tusen år faktisk har vært feilaktig. Hva betyr det med henblikk på forståelsen av de løftene jeg her har referert til? Hvis likekjønnet ekteskap faktisk likevel ikke er galt, er det ikke da ubarmhjertig av kirkens Herre gjennom to tusen år konsekvent å ha holdt kirken tilbake fra å nå denne erkjennelsen? Hvor-

dan kan vi da stole på Guds løfter når han har forholdt seg på en svært så tvetydig måte til de to jeg her har vist til, og som utvilsomt hører til de mest sentrale og mest siterte?

Det er, så vidt jeg kan se, to mulige måter å besvare dette spørsmålet på. Den ene er at kirken egentlig ikke har hatt en lære om ekteskapet. Det er imidlertid et standpunkt det er vanskelig å ta alvorlig; både Jesus og Paulus inkluderer uttrykkelig ekteskapet i sin undervisning, og kirken har lagt den til grunn for sin veiledning og sine liturgier. Vi har altså en lang på vei økumenisk entydig kirkelig ekteskapspraksis som er forankret i sentrale og entydige bibeltekster. Den andre er at kirken i sin alminnelighet har hatt en ustabil holdning til sin egen lærertradisjon, slik at det ikke er så lett å fastslå den med entydighet. Det biskopene nå har gjort, er derfor innenfor normalvarianten av den kirkelige forvaltning av sin lære.

På reformasjonstiden var dette en viktig problemstilling. De mest konsekvente forsvarere av tanken om tradisjonens entydighet var den gang lutheranerne, som hevdet at tradisjonen nettopp i kraft av løftet om Guds trofasthet mot sin kirke måtte oppfattes som forpliktende der den var entydig. Derfor avviste de konsekvent alle forsøk på læremessig ”utvidelse”, og hele andre del av Confessio Augustana består av en kritikk av slike tradisjonsløse nydannelser i den senmiddelalderlige kirke. Det aller mest interessante eksempelet i denne sammenheng er imidlertid forsåret for barnedåpen. Alle var klar over at det ikke fantes noen bibeltekst som påbyr kirken å døpe barn. Men det har kirken alltid gjort, og dermed er

barnedåpen en del av kirkens forpliktende lære-tradisjon i kraft av Matt 16,18 og 28,20. Et angrep på barnedåpen er derfor et angrep på tanken om Guds trofasthet mot sin kirke.

Den romersk-katolske kirke avviste læren om tradisjonens entydighet, og noen av dem, nemlig jesuittene, så i dens flertydighet et argument for pavedømmets nødvendighet; når kirken gjennom historien har sagt så mye rart, må noen med autoritet avgjøre hva som er forpliktende. Det har imidlertid en konsekvens som er lett å gjenkjenne også i vår tids lutherdom. 1500-tallets romersk-katolske tradisjonsforståelse erstatter nemlig kirkens bekjennelse av sin tro på løftenes entydighet med byråkratisk administrasjon av mangfold. Dersom ikke kirkens lære og liturgi avgjør troens innhold med entydighet, må nemlig flertydigheten administreres på en måte som gjør at organisasjonen i det minste ikke går i opp-

løsning, og da er det visse spørsmål som simpelt-hen ikke kan reises. Det var dette Luther ikke aksepterte, og det var derfor han ble ekskommunisert.

I sin siste ekteskapsuttalelse forholder Den norske kirkes biskoper seg på samme måte til tradisjonen som lutheranernes motstandere gjorde på reformasjonstiden: Tradisjonen er mangfoldig, og kirkelig lederskap er byråkratisk administrasjon av pluralisme. Det gjør de samtidig med at den romersk-katolske kirke for sin del er kommet til en forståelse av tradisjonen som forankret i den kirkelige skriftutleggelse, og derfor i dag både i sin tradisjonsforståelse og i sin samlivsetikk står de økumeniske og lutherske bekjennelser mye nærmere enn de lutherske biskoper gjør. Det kan man jo også se som en form for økumenisk framskritt. Men det var kanskje ikke den ideelle måten å gjøre det på.

Marian Nygård

JEG HAR JO ET GODT LIV

299,-

Marian Nygård forteller om livet med en alvorlig syk gutt. Om møte med helsevesen og sosialordninger, om familieliv, fortvilelse og håp, om jublende glede og overveldende takknemlighet.

Hun forteller ærlig og nakent, og hun tør å stille de store spørsmålene. Om troen på en Gud som ser oss og som kan gripe inn i livene våre.

Les den utrolige historien om sønnen Adrians helbredelse.

HELHETLIG LEDELSE – MED SAMME ARBEIDSGIVER PÅ SAMME NIVÅ

AV ERLING BIRKEDAL
ERLING.BIRKEDAL@MF.NO

Takk til Per Kristian Aschim som igjen har bidratt til samtalen om ledelse av den lokale kirke. På grunnlag av min første artikkel (LK 14/13) og påfølgende innlegg av Aschim (LK 18 og 20/13) og min tidligere kommentar (LK 19/13) opplever jeg at det nå blir mer tydelig hva vi er uenige om. Jeg tenker det spesielt dreier seg om to tema:

- Forståelse av "felles arbeidsgiveransvar".
- Forståelse av "lokal enhet i kirken" når det gjelder personalledelse.

Jeg skal forsøke å kommentere disse tema relativt kort for å få frem hva jeg mener er viktige anliggende i de valg vi står overfor.

Aschim har forstått meg riktig når han sier at målet om felles arbeidsgiveransvar er styrende for min tenkning. Her mener jeg at jeg er på trygg grunn og rett spor, ut fra Kirkemøtets vedtak. Jeg registrerer imidlertid at Aschim og presteforeningen problematiserer hvordan man kan forstå "felles arbeidsgiveransvar". Han sier at målet for presteforeningen er at arbeidsgiveransvaret for alle som arbeider i menighetene skal forankres i bispedømmet, samtidig som det er saklige grunner for delegasjon ved at "visse kirkelige stillingsgrupper bør tilsettes lokalt". Det innføres her et skille mellom vigslede og ikke vigslede stillinger. Presteforeningen har også innhentet juridiske betenkning om at det er fullt mulig innenfor rammen av arbeidsretten å tilsette noen regionalt og noen lokalt, og samtidig operere med et overordnet arbeidsgiveransvar for alle regionalt. Jeg betviler ikke at dette er juridisk mulig. Det er ikke det spørsmålet dreier seg om. Jeg spør imidlertid om hvorfor man skal innføre

en ny deling av de tilsatte? Er det fornuftig og klokt å gjøre et slikt grep? Jeg tror ikke det, og noen av grunnene mot en slik løsning er:

- Det er vanskelig å sette skille mellom vigslede og ikke-vigslede når det gjelder tilsettingsorgan så lenge det ikke er tydelige skille mellom disse kategoriene i arbeidets innhold. Det er spesielt innen de pedagogiske og kirke-musikalske stillingene en blanding av vigslede og ikke-vigslede personer. Det er nødvendig å se tilsetting av kateket og ulike typer menighetspedagoger i sammenheng, likedan som man må vurdere ulike typer kantorer/organister og kirke-musikere i sammenheng. Det å være vigslat medarbeider eller ikke er bare ett av flere kriterier som må vurderes i en tilsettingsprosess.

- En deling av tilsettingsmyndighet for medarbeidere som arbeider på samme nivå/område vil lett oppfattes som om noen er "likere enn andre", selv om det skjer på delegasjon. Det vil lett føre til en skjelling mellom hvem man viser lojalitet overfor. Er det samme eller to forskjellige "hoder" som styrer over "kroppen"? Det kan i neste omgang være problematisk for et godt arbeidsmiljø og mulighet for felles utviklingsarbeid.

- Man må erkjenne at stillingskategorier og omfang av antall stillinger er blitt betydelig endret de siste årene. Et slikt mangfold og variasjon krever lokalkunnskap for å gjøre riktige vurderinger når man skal sette sammen gode arbeidsfellesskap.

Selvfølgelig forstår jeg at det å legge tilsetting og arbeidsgiveransvar for alle på et lavere nivå enn bispedømmet innebærer vesentlige endringer for

prestene. Derfor tar jeg også presteforeningens synspunkter på alvor. Men det er for meg uforståelig om prestene nå skal bidra til å innføre nye skiller i ansattgruppene og dermed bare flytter på noen av de problemene vi ser i dag. Jeg forventer at prestene vil være med på å finne best mulige løsninger for menigheten og for alle ansatte selv om det berører dem selv. Jeg tror det vil være vanskelig for presteforeningen å overbevise Kirkemøtet om at det er klokt å forstå ”felles arbeidsgiveransvar” slik at det ikke er felles ansettelsesnivå, men en ny form for todeling av medarbeidere som arbeider i den lokale kirke.

Så til lokal enhet: Jeg er enig med Aschim i at samtalen om begrepene ”sokn” og ”menighet” må fortsette. Når vi brukere begrepet sokn, som i mange tilfeller er overlappende med menighet, tenker jeg som Aschim primært på den organisatoriske enhet med et gitt geografisk område. Selv om soknet defineres som et ”juridisk subjekt”, er det ikke i praksis soknet selv som har myndighet til å avgjøre sin egen eksistens eller fusjonering med andre sokn. Det har vi i det siste fått erfare i Oslo bispedømme. Departementet har i kgl. res. av 7. juni 1996 gitt bispedømmerådet myndighet til å skille ut eller slå sammen sokn (Kap 10.3, s 273, i Lovsamling for Den norske kirke). Soknet som enhet er i forandring, spesielt i de store byene, og det er ikke grunn til å tro at forandringenes tid er slutt, blant annet når vi nå ser ut til å få en ny kommunereform. Vi vet at det også er mange små sokn som samarbeider, og der de ansatte i stor grad forholder seg til flere sokn og råd. Ledelse og samhandling på soknenivå må derfor omtales med et større presisjonsnivå og nyansering enn det jeg opplever Aschim gjør. Man kan ikke omtale sokn som en entydig størrelse når det gjelder ledelse av personellressurser. Derfor har vi også i dag samarbeidende sokn og fellesråd som ivaretar slikt ansvar. I min artikkel (LK 14/13) er jeg opptatt av at menigheten som den gudstjenestefeirende forsamling må ha en tydelig og helhetlig ledelse. Dette er en

virksomhetsledelse, som jeg tro Aschim og jeg er enige om. I tillegg sier jeg at det kan være en personalledelse på et høyere nivå, og jeg foreslår en lokal enhet (kirkestyre) som ivaretar en helhetlig personalledelse, uavhengig av størrelse på kommune og sokn. En omtale av ledelse av det daglige arbeid i soknet, slik Aschim gjør uten å sette dette i forhold til enten den gudstjenestefeirende menighet eller en personalledelse og et demokratisk organ, står i fare for å bli en romanisering og forenkling av de faktiske ledelsesutfordringer man står overfor.

For meg har det i denne debatten blitt klarer at vi står overfor to ulike tilnærminger eller tyngdepunkt i kirkeforståelsen, der det ser ut til at jeg og presteforeningen/Aschim tenker noe ulikt: Skal de som tilsetter medarbeidere i den lokale kirke, representere menigheten/soknet (nedenfra), eller skal de representere synoden/nasjonalkirken, eventuelt regionalkirken (ovenfra). Jeg legger til grunn at det er de som representerer soknet (enten det er i et menighets/sokneråd eller samarbeidsorgan flere sokn imellom) som skal ha denne oppgaven og ansvaret. Det mener jeg også er i tråd med intensjonen i Kirkemøtet som sier ”at soknet som grunnenhet blir ivare tatt i arbeidet med fremtidig kirkeordning”. Jeg finner ikke gode nok grunner, verken teologiske eller organisatoriske, som skulle tilsi at man i kirken skulle fravike det normale demokratiske prinsipp vi ellers styret etter i vårt samfunn: Mest mulig løses på lavest mulig nivå, og alle som skal samarbeide i samme organisasjon (den lokale kirke) har samme myndighetsorgan og leder å forholde seg til. Jeg tenker at en lokal helhetlig ledelse er en god forutsetning for at kirkens oppdrag kan bli virkeliggjort.

Så langt vil jeg takke Per Kristian Aschim for å være med på å klargjøre tankene om lokal kirkeordning. Det er mye mer som kan og må sies, men jeg regner med at samtalen fortsetter med mange aktører på ulike måter i både LK og andre fora.

ÅRET 1940

REDAKSJONELL ARTIKKEL
11. JANUAR 1941

Året 1940 ble skjebnetungt for Norge. Landet ble trukket inn i krigsoppgjøret mellom de store nasjoner og okkupert av en fremmed makt. Krigen påførte landet svære materielle skader. Flere av våre byer ligger i grus, og mange bygder ble også hardt hjem søkt. Hvor mange norske militære og sivile som lot livet på land og sjø under krigen, vet vi ikke. Men et sorgens og lidelsens år har det vært for vårt folk. Dog er folkets livsvilje og arbeidsmot ikke blitt knekket. Næringslivet har vært holdt oppe så langt som det var mulig, og gjenreisningsarbeidet har vært tatt opp i den utstrekning som forholdene har tillatt.

Hva de alvorlige begivenheter for øvrig har betydning åndelig og moralsk for vårt folk, er det for tidlig å uttale seg om. Forholdene medfører at kjennskapet til hva som foregår i menneskenes sinn rundt omkring i vårt vidstrakte land, blir mer mangelfullt enn før. Men det er vårt håp at de harde tider har fått lære folket bedre enn før at det er ting som betyr mer enn materiell velstand og høy levestandard: at også det daglige brød er en gave som det er grunn til å være takknemlig for, at fedrelandet er mer enn et begrep, og at karakter, samkjensle, nøysomhet og hjelpsomhet er bærende verder i et folks liv.

Om de religiøse virkninger av det som er hendt, kan det heller ikke sies så mye på det nåværende tidspunkt. Det var iallfall i den første tiden etter krigsutbruddet en noe økt søkning til gudstjenester og møter. Men om noen vekkelingsbevegelse i alminnelig forstand av varigere virk-

ning kan en knapt tale. Imidlertid er det mange vitnesbyrd om at sinnene er mottakelige for Guds ord, at det er mange som søker og spør, og at det er lite av åpen motstand. Uten tvil er folkets øyne vendt mot kirken og de kristne som ikke på lenge i vårt land. På den annen side er den sterke opp-tatthet med dagens spørsmål, bekymringene for det daglige brød og for folkets framtid, og den bitterhet som gror i mange sinn, torner og tistler som lett vokser opp og kveler den gode sæd.

Hos mange kristne merker en et dyperer alvor og en sterkere ansvarsbevissthet. Trangen til å komme sammen til oppbygging og felles bønn trosser vanskeligheter som mørklegning og rekvirerte forsamlingslokaler og mangelfulle kommunikasjoner volder. Mange store møter har måttet avlyses, og menighets- og organisasjonsarbeidet har til dels måttet omlegges. Samlingene i hjemmene synes å få en renessanse. – Men om det er gledelige trekk i bildet av kristenlivet under de prøver det er blitt satt på, kan det på den annen side ikke nektes at situasjonen har virket sløvende på mange innenfor de kristnes leir.

Både kirken og organisasjonene har søkt så vidt mulig å holde alle kristelige arbeidstiltak i gang tross alle hindringer. Bemerkelsesverdig er det at innsamlingene til menighetsformål, misjons- og indremisjonsarbeid stort sett har gitt like gode resultater som i tidligere år, tross økte skatter, stigende priser, til dels synkende inntekter og de mange krav om humanitær hjelp. Det viser at vårt kristenfolk forstår at Guds rikets sak minst av alt i en tid som denne må settes til side for andre

interessert.

De alvorlige og kritiske forhold har styrket trangten til enhet blant de kristne i vårt folk. Betydningen av en samling av alle som lever på den samme trosgrunn, er blitt klar for mange. Et utslag av dette er tilblivelsen av "Kristent samråd". Under høstens bispemøte kom en rekke menn i ledende stillinger innen kirken og det frivillige kristne arbeidsliv sammen for å drøfte situasjonen. En ble enig om en erklæring, som sterkt understreket at en står sammen på det inspirerte Guds ords og den lutherske bekjennelses grunn, og hvori det ble opplyst at "kristent samråd" ville finne sted mellom en krets av menn som representerer forskjellige arbeidsgrener og leirer innen den norske kirke. Et offentlig møte ble holdt i Calmeyergatens misjonshus, hvor erklæringen ble opplest og biskop Berggrav, professor Hallesby, Ludvig Hope og biskop Støren talte. Samlingen har også gitt seg utslag ved liknende tiltak andre steder i landet.

Visse kommentarer til denne begivenhet framkalte en ny erklæring fra "samrådet", hvor det atter sterkt ble framholdt at samlingen har funnet sted "på den gamle, kristne grunn", og at det ikke er kommet i stand noe slags kompromiss mellom de "ortodokse" og "liberale". Likeså pointeres det at "Kristent samråd" ikke er stiftet for å gripe inn i den rett og den frihet de kristelige organisasjoner har, eller prøve å arbeide alt sammen til den såkalte *kirkelige* samling. "Kristent samråd" er stiftet "for å hjelpe hverandre i en stor og meget vanskelig tid, for å vekke vårt *folk* til alvor og omvendelse og å stå sammen som kristne og arbeide sammen i Guds rike".

Det vil forhåpentlig være blitt klart for alle våkne kristne i vårt land at alle unødvendige

indre rivninger må legges til side, og at det gjelder å stå broderlig sammen i den krisetid for folk og kirke som vi nå gjennomlever, og hvis problemer blir mer og mer nærgående.

Reichskommissar für die besetzten norwegischen Gebiete uttalte ikke lenge etter overtagelsen av sin stilling at det ikke ville bli lagt noen hindringer i veien for kirkens og de kristelige organisasjoners arbeid, så sant de avholdt seg fra "politiske formuleringer". Det er heller ikke foretatt noen inngrep i kirkens indre anliggender, bortsett fra at det er blitt krevd en endring i kirkebønnen. Omarbeidelsen av denne ble imidlertid overlatt til rikets biskoper.

Kirkedepartementet bestyrer nå av en av Reichskommissar konstituert statsråd. Ekspedisjonssjef Oftenas er etter søknad meddelt avskjed i nåde, men det er enda ikke opplyst hvem som blir hans etterfølger.

Av kirkelige begivenheter for øvrig i årets løp kan nevnes at det er utnevnt to nye biskoper, sokneprest G. Skagestad i Stavanger og domprost W. Krohn-Hansen i Hålogaland bispedømme.

Nye skoleplaner for folkeskolen er blitt gjennomført de fleste steder, vesentlig i overensstemmelse med den nye normalplan. Timetallet for kristendomsopplæringen er i alminnelighet blitt satt høyere enn det som normalplanen foreslår.

Vi går inn i det nye år i større uvisshet om framtiden enn noensinne. Gud gi at vår kirke under alt som måtte komme må stå fast på sin gamle grunn og få kraft til å verne om og føre videre den dyre arv som den lever på og har ansvar for. Kirken skal tjene folket. Men denne sin tjeneste fullfører den bare ved uten svikt å lyde og forkynne alt Guds ord og stå vakt om sin bekjennelse.

FRA BOKFRONTEN

MERETE THOMASSEN OG SYLFEST LOMHEIM: NÅR DERE BER. OM LITURGISK SPRÅK OG UTFORMING AV BØNNER TIL GUDSTJENESTEN.

VERBUM 2013

TEOLOGI OM BØNN

For nokre veker sidan fekk denne boka heile førstesida i Vårt Land med overskrifta "Brutalt bønnespråk". Det aktuelle utgangspunktet for *Når dere ber* er gudstenestereforma i Den norske kyrkja (DNK), med særleg vekt på nye bønner og deira teologi. Litt paradoksalt er det å oppdage at boka ikkje handlar om dei aktuelle bønene i gudstenestereforma, men meir om forslaget til slike bønner i 2008, forslag som ikkje vart vedteke.

Boka er tydeleg kritisk til tendensen til individualisert bønnespråk med stor vekt på kjensler og på mennesket som verkar saman med Gud i forvaltansvaret, og som Guds medskapar. Her balanserar boka på ei stram line når forfattarane på den eine sida stadfestar det rette og positive ved mennesket som Guds medskapar, og på den andre sida reiser spørsmål om det nye bønne-

språket har overvekt på det handlande mennesket og eit produktivt menneskesyn. I denne samanhengen yrtrar forfattarane ei tydeleg uro over at den Gud som gir alt til menneska, og som dei klassiske bønene i den jødekristne tradisjonen er prega av, i dei nye bønene er erstatta av ei større vekt på kva vi menneske kan utrette. Det er i denne samanheng forfattarane anar eit "relativt brutalt menneskesyn der mennesket måles etter sine prestasjoner" (s 28).

Når dere ber hevdar at det ikkje er noko forventning til Gud i det nye bønnespråket, og at mennesket sjølv reknar med å ordne opp i det meste, "bare Gud gir en liten dytt i ryggen for at de gode prosessene kan komme i gang" (s 19). I kapittel 9 (Oppsummering) seier forfattarane at frå 2000-talet har det klassiske jødekristne bønnelivet endra seg radikalt i retning av at Gud skal legge til rette for gode prosessar og skape gode kjensler i menneska, så vi sjølve kan handle rett og godt. Denne utviklinga, påverka av sjølvrealisering, nykapitalistisk og narsissistisk åndsliv, er ei rørsle bort frå det menneskesynet der vi tek imot alt av Guds nåde.

Men når dette er sagt, handlar denne boka i mindre grad om gudstenestereforma i DNK og i større grad om bønneteologi og god språkføring. I kapittel for kapittel går Merete Thomassen gjennom forståinga og utviklinga av gudstenestelivet og bønene i den kristne tradisjonen. Det er instruktivt og spennande skrive, og det held lesaren fast både i dei lange linene og i historiske utviklingar der gudstenestelivet degenererar på forskjellige måtar. Eg registrerer eit sterkt og tydeleg engasjement frå forfattarane, og det er

viktige anliggende dei tek opp både teologisk og språkleg. Det er viktig av mange grunnar, men først og fremst fordi den gamle innsikta om at det er bøn livet som formar trua vår (og ikkje omvendt), gjeld framleis. Då blir det viktig å studere og analysere korleis vi ber. Den raude tråden i bokas bøneteologi peikar på den Gud vi er avhengige av som skapar, frelsar og oppretthaldar, den Gud som gir alt til oss og som vi vender oss til i nød (den kjempande bønna) og i takk og lovprising (den truande bønna). Når det gjeld Luther og reformasjonens betydning for bøn livet, er boka like tvitydig som liturgi historia på dette punktet. Her er det både eit forfall i høve til det klassiske bønedeialet, men også eit åndeleg frigjerande element som ein ikkje kan sjå vekk ifrå. At reformasjonen vart innført så fort som det faktisk skjedd, har utan tvil med nye bønner og salmar på morsmålet å gjere. Her saknar eg ein litt breiare refleksjon om bønna si betydning, også med tanke på gudstenesteforståinga, der Luther som kjent var konservativ, sein og forsiktig med innføringa av nye ordningar. At den etterreformatoriske utviklinga innsnevra bøn livet på fleire måtar, er ei anna sak som kjem tydeleg fram i boka.

Noko av det interessante og artige med *Når dere ber*, er samarbeidet mellom Merete Thomassen (prest og liturgisk fagperson) og Sylfest Lomheim (professor i norsk språk og tidlegare direktør i Språkrådet). Forfattarane står saman om denne boka, med Merete Thomassen som hovudforfattar. Dei har forskjellige stemmer som kjem tydeleg til uttrykk fagleg og språkleg (Sylfest Lomheim har eit eige, fyldig kapittel på nynorsk).

Eit spennande tema som eg gjerne skulle sett litt meir utdjupe, er dette med liturgien, bønna og gudstenesta i spenninga mellom skriftleg form og munnleg feiring. Særleg i høve til gudstenesteformas vektlegging av kontekstualisering og lokal forankring er dette eit viktig og vanskeleg tema. Denne tematikken spelar ei betydeleg rolle også i den tidlege liturgi historia, og soleis også i det som boka ofte omtalar som den klassiske eller jødekristne bønetradisjonen (Jfr. til dømes liturgikaren Allan Bouleys bok *From Freedom to*

Formula. The Evolution of Eucharistic Prayer From Oral Improvisations to Written Texts, Washington 1981).

Sylfest Lomheim formulerar uttrykket ”bønsk” for å få fram den spesielle sjanger bønene representerer i språkleg samanheng. Kravet til kvalitet er sterkt framheva, ”dei skal vera av uvanleg kvalitet” (s 132). Men kravet til kvalitet i gudstenestebønene er omfattande. Bønene er ikkje berre eit stykke skriftleg handverk; dei skal bedast (Lomheim skriv oftast ”framførast” og har mange gode og relevante samanlikningar med teaterlivet) slik at kyrkjelyden som *lyttar* kan oppleve Guds nærver. Bøn språket skal vere språk til lytting, ikkje til lesing, seier han. I denne samanhengen blir det også lagt stor vekt på sjølve framføringa med kroppsspråk, stemmebruk, gestar og mimikk, ved sida av sjølve kyrkjerommet sin betydning med kunst og arkitektur.

Lomheim er streng og konservativ med omsyn til kvalitet og rettskriving. Han grunnjev rettskrivingskravet dels med Språkrådet sine merknader frå 2010 til den nye liturgien, og dels med kravet om offisiell rettskriving for Kyrkja. ”Og om nokon skulle vere i villreie; Kyrkjerådet er framleis eit statleg organ, under administrasjonsministeren.” (s 135) Her nærmar forfattaren av ”bønsk” seg paradoksalt nok det byråkratiske kontrollsystemet. Lomheim fører argumentasjonen vidare til samanlikning mellom nyheitsopplesaren i NRK som svarar til liturgens rolle i Kyrkja. Språkreglane i NRK tilseier at nyheiter skal framførast i standardisert tale, nynorsk og bokmål. Soleis er Lomheim kritisk til dialektbruk i liturgi og bønner, mellom anna fordi gudstenesta skal vere inkluderande og tilgjengeleg for alle. Dette er prinsipielt både rett og godt, men i praksis må det i denne samanheng haldest fram at gudstenesta primært er ei munnleg hending, til lytting og handling, og ikkje til lesing, slik han også tydeleg framhevar (Sjå over). Dessutan må det også seiast at nyheitssendingane i NRK går til heile landet, medan gudsteneste vert feira i nærmiljøet, i lokale kyrkjelydar. Eit anna perspektiv på temaet skriftleg korrekt/munnleg framføring fremjar Lomheim med denne formuleringa: ”Ei god bøn, det vil seia ei bøn som

er godt språkleg utforma, men som ikkje er godt framført ved alteret, blir berre ei halvgod bøn ... ei middels bøn kan bli ei god bøn med god framføring.” (s 141/143) Lomheim hevdar at dette er innlysande realitetar! Kan det same seiest om utfordringa mellom preika og liturgien. At ei god preike ikkje ”bergar” ei dårleg gudsteneste, eller endå tydelegare: at ei god gudsteneste kan tole ei dårleg preike? Spørsmålet er viktig og interessant fordi preika er så mykje meir personleg enn liturgien elles. Nær og personleg er i alle høve den gamle klokkarbøna som Lomheim har stor kjærleik for. Dette harmonerer ikkje like godt med andre perspektiv i boka der liturgen og teologen Thomassen fører pennen, og der dei kritiske tankane til den gamle klokkarbøna sin personlege og individualistiske stil kjem tydeleg til uttrykk (s 66). Men her kan ein også lese Lomheim sitt engasjement som eit opnande supplement.

I dei sentrale kapitla i boka kan vi følgje utviklingslinene i gudstenestelivet med fokus på gudstenesta sine bønner. Frå klassisk jødekristen tradisjon, oldkyrkja og mellomalderen, til reformasjonen og fram mot vår eigen tid. Boka løftar tydeleg fram korleis bønelyvet etter reformasjonen vart meir og meir snirklete og komplisert i form og innhald, prega av ”informasjon, inderlighet og individualisering”. Og i staden for dei klassiske bønedeala om ei kollektiv feiring av Jesu oppstode, kjem den tunge og belærande kansellistilen til å prege det lutherske bønenspråket etter reformasjonen. I kapittel 7 er vi tilbake til gudstenestereforma i DNK. Som nemnt tidlegare er det eit paradoks at boka ikkje omtalar dei aktuelle bønene i reforma som vart vedteke i 2011, men tek utgangspunkt i dei som låg føre som forslag i 2008 og som ikkje vart godkjende. Grunnen er at forslaget frå 2008 ifølgje forfattaren inneheld ”en rekke særtrekk som er typiske for nyere bønenspråk” (s 108). Dette blir utdjupa med ein del eksempel som peikar mot eit terapeutisk bønenspråk med stor vekt på kjensler som håp, lengt, draumar, glede osv. Og på den andre sida eit byråkratisk og merkantilt språk med parallellar til sokalla New Public Management. Her er forfattarane kritisk til meir

enn sjølve bønenspråket i DNK (s 125f). Mange vil vere samde med dei i denne analysen.

I mykje liturgisk arbeide er det eit konservativt drag, både økumenisk og slik vår eiga liturgihistorie viser det. Merete Thomassen skriv om utviklinga av bønenspråket frå 2008 til 2011 at ”2011-forslaget bærer i større grad preg av å ligne på bønnene som sto i 1977-liturgien” (s 108). Når det neste underavsnittet heiter ”Fornylse fra fortida”, så er det også talande for det konservative draget som denne boka også er prega av. Eit element i den nyare utviklinga av bønelyvet i DNK har ikkje forfattarane fanga opp. Familiemessa vart vedteken som forsøksordning på slutten av 90-talet etter vedtak i Kyrkjemøtet. Ein komité utvikla denne ordninga på oppdrag frå Nemnd for Gudstenesteliv (NfG) i Kyrkjerådet. Ordninga vart publisert på Verbum i 2003 og er no teken opp i gudstenestereforma. Her er både ei ny dåpspåminning for kyrkjelyden og ein nyskriven nattverdliturgi. Det er denne liturgien i Familiemessa som ligg til grunn for nattverdbønen E i gudstenestereforma, ikkje ”Storsalens gudstenestefeiring”, slik boka formidlar det.

Mellom 2008 og 2011 fekk vi ei ny utvikling i gudstenestereforma. Det vart bestemt at kollektbønene, som var ute av reformarbeidet, likevel skulle med. At Merete Thomassen var den mest aktive i utviklinga av kollektbønene (som no er kalla for dagens bøn) mellom 2008 og 2011, er ingen løyndom. Ho gjorde eit viktig arbeid saman med Kyrkjerådets Nemnd for Gudstenesteliv (NfG). Utan hennar innsats hadde vi truleg ikkje hatt noko forslag til kollektbøner/dagens bøn i reforma. Dei er enno ikkje endeleg godkjende. Ein kan sjølvsagt tenkje at denne boka som tek føre seg forslaget til bønner fram til 2008 kjem litt seint, eller litt for tidleg, alt etter- som ein ser det. I alle fall er dette ei nyttig, interessant og viktig bok.

Thomassen er liturgikar og har lenge vore oppteken av eit meir inkluderande språk i liturgi og gudstenestefeiring. Ho analyserar gudstenestereformas hovudidéar ”involvering, fleksibilitet og stedegengjøring” som eit tydeleg ekko av den økumenisk-liturgiske rørsle dei siste to hundre-åra, ei rørsle som først fekk skikkeleg gjennom-

slag etter Det andre vatikankonsil på 1960-talet. Thomassen løftar fram den påverknad og den makt gudstenesta og liturgien har, både språkleg og teologisk, og kor viktig det er å vere medviten om dette. Eit inkluderande språk om mennesket synes det å vere relativt god aksept for, seier Thomassen. Eit anna spørsmål som er lite omtala, er korleis vi lukkast med å lage ei inkluderande gudstenestefeiring og kva som kjenne-teiknar ei slik feiring. Igjen er den dynamiske spenninga mellom skriftleg liturgi og den munn-

lege og handlingsretta feiringa eit ope og utfordrande tema, slik vi antyda tidlegare. Thomassen uttrykkjer at den største utfordringa med det inkluderande gudstenestespråket er bruken av kvinnelege gudsmetaforar, endå Bibelen har fleire eksempel på slike både i Det gamle og Det nye testamente. Særleg er treiningsformelen "I Faderens, Sonens og Den heilage andens namn" eit "uløyst problem". Her rår ho til at ein går varsamt fram.

Øystein Bjørdal

luther

Nina Karin Monsen

SORG OG LIDENSKAP

Filosofiske refleksjoner

349,-

Sorg og lidenskap er en annerledes sorgbok. Forfatteren byr midig på seg selv på godt og ondt og avslører både sin svakhet og styrke i møte med sin høyst personlige sorg.

Midt i sorgen makter hun å reflektere over de store spørsmålene som er knyttet til liv og død og forpliktende samliv mellom mennesker på en måte som skaper gjenkjennelse, utfordrer til ettertanke og innbyr til kritisk dialog. Boken er båret av en intens tro – ikke bare på livet – men på Gud og det gode, og den er skrevet med sterk og ekte lidenskap.

www.lutherforlag.no

TERRY EAGLETON: FORNUFT, TRO OG REVOLUSJON.

EN KRITIKK AV NYATEISMEN

VERBUM. 2013.

Eagletons bok *Tro, håp og revolusjon* er refleksjoner over debatten om Guds eksistens, og gjennom hele boken kritiseres nyateistene Dawkins og Hitchens, som Eagleton bare refererer til som Ditchkins. Hovedkritikken er at Ditchkins ikke kan noe om religion, men bare angriper de verste formene for religion og oppfører seg som om det var hele historien. Med Eagletons ord er det som om noen skulle avvise evolusjonsteorien kun basert på å ha lest *The British Book of Birds*, eller feminismen basert på Clint Eastwoods forståelse av den.

Eagleton har særdeles mange gode poenger, og selv har han stor kunnskap om kristen teologi. Han lanserer følgende hovedinnvendinger mot Ditchkins: For det første tror de det er en motsetning mellom teologi og vitenskap, men det er som å si at romaner er dårlig sosiologi, og at man derfor burde lese Max Weber istedenfor Robert Musil. For det andre tror de at Gud er en naturvitenskapelig forklaring på verdens eksistens, som nå er gått ut på dato. Eagleton synes det er like fornuftig som å si at nå som vi har oppfunnet elektrisk brødrister kan vi glemme Tsjekhov. For det tredje tror de at Gud er en gjenstand på linje med andre gjenstander i verden, men det er som å si at min misunnelse og min venstre fot er ett par med objekter. For det fjerde tror de at kristendom er en virkelighetsflukt som kun handler om å skaffe seg en *pie in the sky* when you die, mens Eagleton sier at det kristne budskap er at hvis du ikke elsker, er du død, mens hvis

du elsker, blir du drept. Det er realisme, ikke eskapisme.

Nå er det ikke tvil om at det finnes absurde former for religion, og Eagleton beretter med glede om det amerikanske firmaet som tilbyr en abonnements-tjeneste som er slik at når dommedag kommer og Jesus kommer tilbake for å hente sine får, så vil det automatisk bli sendt en e-post til dine ikke-kristne venner om at de må skynde seg å vende om for ikke å brenne i evighet.

Til forskjell fra Ditchkins presenterer Eagleton en frigjøringsteologisk lesning der Jesus forstås som representant for og i solidaritet med "verdens avskum". Tro er derfor ikke blind tro, slik Ditchkins definerer det, men et håp om en bedre verden, som er nødvendig for å oppnå en bedre verden. Kristendom er en tragisk humanisme, og den eneste måten å redde verden på er ved en radikal endring av menneskenaturen. Dette kontrasterer han med liberal humanisme, som er Ditchkins' tro på at menneskeheten blir stadig bedre, og at verden med vitenskapens hjelp gradvis blir et bedre sted. Ifølge Eagleton er dette en helt håpløs oppfatning og et uttrykk for blind tro fra Ditchkins' side, tilsynelatende basert på at de ser bort fra Hitler og bare konstaterer at det nå er rasistisk småprat i de barene hvor Ditchkins henger.

Eagletons bok er veldig morsom å lese, selv om det kreves mye av leseren for å få med seg alt. Selv om jeg koste meg med følgende setning, antar jeg at jeg mangler noe bakgrunnskunnskap for å forstå alle poengene: "den berusende perioden som på 1960-tallet fulgte Det andre vaticankonsil, den gang enhver som var i stand til å stave navnet Schillebeeckx, øyeblikkelig ble tatt opp i redaksjonsrådet til et eller annet obskurt teologisk tidsskrift med base i Nijmegen." (Komisk nok har den norske oversetteren stavet navnet feil, mens originalen og denne bokanmeldelsen har skrevet det rett...)

Siden Eagleton er morsom, ironisk, overdriver og er selvkritisk, er det ikke alltid gitt hva han mener, eller hvor god kritikken er. Han avfeier liberal humanisme uten argumenter, men det motsatte syn er ikke uten argumenter. Stephen Pinkers bok *The Better Angels of our Nature* leverer mye statistikk og argumentasjon til støtte

for liberal humanisme, og valg av perspektiv og målestokk er sentralt. Er diverse kriger og folke-mord unntak hvor store dødstill skyldes teknolo-gi, mens verden for øvrig preges av mennesker-rettigheter, lov og orden slik at det er riktig å si at verden blir bedre? Eller er det 20. århundred folkemord heller uttrykk for hvor lite som skal til for å slippe menneskers grusomhet løs?

Kampen mellom liberal og tragisk humanisme er også grunnlaget for hvordan Eagleton ana-lyserer religionens rolle i samfunnet. Han kriti-serer det liberalhumanistiske ønsket om å fjerne religionen fra samfunnet, og mener det fostrer ekstremisme fordi det vil ta fra mennesker noe de har behov for. I stedet trengs religionens kraft til å forvandle mennesker til det bedre. Og selv om det også er ganske håpløst å tro at det noen gang vil skje, er det i alle fall mulig at det kan skje litt før, om ikke liberalhumanismen står i veien.

Et siste hovedanliggende for Eagleton er å nyansere forholdet mellom fornuft og tro, for å vise at det ikke er to motsetninger, men at de er tett vevet sammen på mange områder. For Eagle-ton trenger ikke hans forståelse av Jesu budskap være sann - han sier det kanskje ikke en gang

er mer plausibelt enn å tro på tannfeen. Men han er opptatt av at det kan si noe sant om livet, og hvordan man skal forholde seg til verden, og at det deskriptive påstandsinholdet derfor er underordnet.

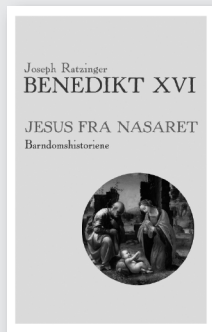
Men religioner har et påstandsinhold som for troende fungerer som forutsetning for mye av den praksis som regnes som meningsfull i reli-gionen, for eksempel at Gud eksisterer og hører bønn. Og hvis nyateismens prosjekt velvillig forstås som først og fremst å ville diskutere disse påstandene, er nyateistisk religionskritikk en interessant diskusjon – hvis den bare hadde hatt bedre kvalitet.

Hvis man har et rimelig relativistisk syn på sannheten, kan man nok kjøpe Eagletons måte å forholde seg til religion på. Men for dem som ikke har det, forblir det avgjørende om det faktisk går an å argumentere rasjonelt for Guds eksistens eller spesifikke religiøse doktriner. Eagletons bok er uansett en god kritikk av Dawkins og Hitchens og et godt eksempel på en velvillig og konstruktiv måte å forholde seg til religion på.

*Atle Ottesen Søvik
Studiedekan, MF*

luther

Joseph Ratzinger
BENEDIKT XVI
JESUS FRA NASARET
Barndomshistoriene
249,-

Denne tredje boken til Joseph Ratzinger/ Benedikt XVI fullfører hans biografi om *Jesus fra Nasaret*. Barndomshistoriene er å forstå som en prolog til de to foregående bøkene *Jesus fra Nasaret: Fra dåpen i Jordan til forklarelsen på berget* (2007) og *Jesus fra Nasaret: Fra inntoget i Jerusalem til oppstandelsen* (2011).

www.lutherforlag.no

SØNDAGSTEKSTEN

KJELL A. SKARTSETERHAGEN - STIG KAARSTAD

NYTTÅRS DAG / JESU NAVNEDAG
KRISTI ÅPENBARINGS DAG

NYTTÅRS DAG / JESU NAVNEDAG

1. JANUAR 2014

Prekentekest: Lukas 2,21

Lesetekster: 4 Mos 6,22–27 (Velsignelsen);

Fil 2,5–11 (Hymnen)

Fortellingstekst Matt 1,18–25 (Josefs drøm og Jesu navn)

Liturgisk farge: Hvit

TIL EIN NAMLAUS?

Et av de diktene som i norsk poesi er mest søkende og lengtende etter den andre dimensjonen, den som gir tilværelsen dybde og perspektiv, er diktet "Til ein namnlaus" av Tor Jonsson. Her et utdrag:

*Kven skal eg takke for de eg fekk sjå
sola gå under og berga bli blå?
Kven skal et takke for all denne æra
i dette å gå her og vera og vera –*

*Kven skal eg takke for deg eg fekk li
så gleda fekk grunn å røte seg i?...
Skogen har gøymt meg og jord har eg femnt,
men kven eg skal takke har ingen nemt.*

Poeten spør etter skaperen og hvem han skal takke for livets under. Diktet fører ut i det desperate. Det er mye av korsets teologi og den skjulte Gud i dette diktet. Samme spørsmål stilles en gang til – med en undertone av augustinsk anelse om at menneskesjelen ikke får ro før den finner hvile hos Gud:

*Kven er du gjevar? Kvi teier du still?
di ordløyse fører ein vantru vill.
Kven er du gjevar, eg får ikkje fred
før eg kan takke for alt som laut skje –*

Evangeliet kan sees under perspektiv av ham som er livets grunn og kilde, og opphavet til alt levende faktisk ikke er en navnløs, men en som har fått et navn, et navn som er til for å brukes. Poeten kan spørre. Evangelisten vil fortelle og gi svar. Evangelisten kan sees som den som faktisk nevner hans navn – og ved å gi navnet plass i sin fortelling formidler han at et navn er ingen liten ting, spesielt ikke når det er Guds egen Sønn det er snakk om. Evangelistens modus er ikke "ordløyse"...

NAVNET JESUS

Et lite barn er født. Han er åtte dager gammel. Familien skal gjennom det ritualet som gir både gutten og hans foreldre religiøs trygghet og sosial forankring. Det er forbundet med glede – og ikke så lite undring i dette tilfelle. Det er et spesielt barn.

Omskjærrelsen, det gamle paktstegnet mellom

Gud og Israel skjer på det åtte dager gamle barnet slik loven foreskriver (1 Mos 17,9–14; 3 Mos 12,3). Omskjærelsen peker bakover: Barnet blir føyd inn i Guds historie med sitt folk. Paulus skriver om dette i Galaterbrevet (Gal 4,4). Navnet er like viktig. Det peker framover. Navnet er mer enn en etikett – det skal utsi noe vesentlig om personen, hans vesen og oppdrag.

”Iesous” – Jesus – er den greske formen av det gammeltestamentlige navnet ”Yeshua” og kom i allmenn bruk fra tiden for eksilet i Babylon og erstatter det eldre ”Yehosua” – Josva. Septuaginta oversetter både den eldre og den yngre gt-formen med ”Iesous”. Navnet betyr ”Jahve er redning”, ”Jahve er frelse”, av det hebraiske verbet *jasa* – hjelpe, frelse. Det er det eldste navnet som bygges opp om gudsnavnet Jahve. Evangelistene er selvsagt klar over denne betydningen: ”... og du skal gi ham navnet Jesus, for han skal frelse sitt folk fra deres synder” (Matt 1,21), og avsnittet som vårt vers henviser til, Lukas 1,31: ”... og du skal gi ham navnet Jesus...” – som følges av et helt eksposé over frelsens gjerninger og Marias gjensvar – Marias lovsang (Lukas 1,46–56). Hos oss er verset 2,21 den direkte avslutningen av juleevangeliet der engelen målbærer ”*I dag er det født dere en frelser...*” (2,11)

Som mange forskere i dag er klar over, kan det også her ligge et kraftig antiromersk budskap. Det er barnet som er frelser, Kyrios, Herre, ikke gudekeiseren. Den freden som forkynnes her, er ikke den romerske verdensfreden – det er freden som korset formidler, forsoningstegnet mellom Gud og menneskene, som artefaktisk formidles hver gang vi lyser velsignelsen og tegner korsets tegn. Velsignelsen er dagens gammeltestamentlige tekst!

Han som blir født – ble født til ”*stall og krybbe, kors og død*” – det er frelsens gjerninger. Herren er ikke bare den som sitter på toppen av en hierarkisk struktur. Herren er noe; han er frelse, redning! Gud er ikke et substantiv men et verb, er det sagt. Derfor oversettes også ofte Jesusnavnet med ”Herren frelser”.

GODT NYTT ÅR! – I JESU NAVN!

Dette er gudstjenesten hvor mange ønsker menigheten godt nytt år for første gang! Årsskiftet må selvsagt få plass i denne gudstjenesten. Her konkurrerer vi med nyttårskonserter, hopprenn og statsministerens tale. Innholdet i dagen og i årsskiftet må vi ta på alvor, samtidig som vår oppgave er å ønske godt og velsignet nytt år i Jesu navn. Alt hva årsskiftet bærer med seg av ufred, angst og framtidsfrykt, kan vi – i Jesu navn – legge i Guds hender.

Nederlag, svik og synder som griner mot meg på min åndelige selvangivelse, kan strykes ut i Jesu navn. Han er den eneste som virkelig kan skape et nytt år! At årene telles etter hans fødsel, er en god skikk – men nå tenker jeg kvalitativt et nytt år!

Jesu navn er ”navnet over alle navn”, slik vi hører det i dag fra filipperbrevets hymne til Kristus Jesus (Fil 2,9). Navnet Jesus forbindes fra den tidligste tid med tittelen for Guds salvede – Messias – Christos. Navnet som barnet får av engelen før unnfangelsen, av foreldrene åtte dager gammelt, får sin bekreftelse av Gud som gjensvar på hans lydighet. Det pekes framover: *I Jesu navn skal derfor hvert kne bøye seg ... og hver tunge bekjenne at Jesus Kristus er Herre.*” (Fil 2,10–11).

UTGANG OG INNGANG – KORSETS TEGN

Et ikke uviktig element i dåpen er tegningen av korsets tegn – med ordene ”*Gud bevare din utgang og din inngang...*” – Ja, utgang – exodus – kommer før inngang. Bildet er utgangen fra trellehuset i Egypt gjennom vannet og inngangen til det lovede land. Nå proklameres dette ”... til evig tid”, og ”*Jeg tegner deg med det hellige korsets tegn til vitnesbyrd om at du skal tilhøre den korsfestede og oppstandne Jesus Kristus og tro på ham.*” Jesus er den som fører inn i Guds land ved sitt verk. Korset er Guds visdom, troen Guds gave.

Den eldste kirken i Filippi (apropos til brevt teksten) – som også er den eldste kristne kirke i Hellas over hodet – er en oktogonal kirke. Nidarosdomens oktagon reflekterer Jesu gravkirke i Jerusalem. Mange døpefonter har også

oktogonal form. Oktogonen symboliserer den 8. dag – den nye skapelses dag, evigheten der Jesus er Herre. Jesu navn proklameres på hans åttende levedag samtidig som den gamle pakts tegn gjøres på ham, og han gis et navn som peker på ham som frelser og Herre.

DÅP OG NAVN

Vi har i vår tradisjon skilt skarpt mellom dåp og navn. Dåpen er ingen navnefest, heter det. ”Barnet har allerede fått sitt navn,” sier vi ofte i dåpssamtalen og tror vi er smarte. Spørsmålet er om dette egentlig er en pedagogisk genistrek? Jesus får sitt navn når han får pakstegnet. Kunne ikke det også gjelde dem som får den nye pakts tegn – korsets tegn? I Jesu navn får du i dag i dåpen også ditt navn – fra Gud: *Kari* er blitt et navn som Gud nå bruker for å kalle sitt barn til dåpens liv. Barnet får sitt kristennavn, men også sitt kallenavn som gave fra Gud. Hvorfor ikke? Gud er ingen navnløs Gud. Vi er ikke navnløse vesener. Den døpte slipper å henvende seg til en navnløs – men til en som til og med er det han heter. Jesus – Herren er frelse! – og er en som kaller oss ved navn.

SALMER (FRA NOS 2013)

Med disse (og andre) salmer kan vi bringe takken tilbake til den navngitte! Takken for det ”*eg fekk sjå*” – takken for ”*æra ... å gå her og vera og vera*” – takken for glede og mening. Ja, gjennom navnet har hele skaperverket fått en retning mot forløsning. Gjennom menneskenes takk og lovsang er hele skapningen blitt oppmerksomt og kommet til bevissthet om seg selv – i et ”poder of noe”.

Salmer

564 ”... du lar oss juble og glede oss når vi er samlet i ditt navn”.

581 (Dåp) ”..lar du dem i ditt navn oppstå”.

240 ”... synger ditt hellige navn.

282 ”knele for hans trone ned”. (til filipperbrevsteksten) ”Himlens konge” er også en god nyttårssalme! ”*Nåde ny vil han oss vise!*”

86 Navnet Jesus blekner aldri.

610 (N) ”dei som kjem saman i lengting og

bøn i ditt namn”.

1 Herre Gud, ditt dyre navn og ære.

En god *inngang* til det nye år ønskes!

KJELL A. SKARTSETERHAGEN
SOKNEPREST I NITTEDAL
KJELL.SKARTSETERHAGEN@
NITTEDAL.KIRKEN.NO

KRISTI ÅPENBARINGSDAG

5. JANUAR 2014

Prekentekest: Matt. 2, 1–12

Lesetekster: Jes. 60, 1–6; Ef. 3, 1–7

Fortellingstekst: Matt 2, 1–12

Liturgisk farge: Hvit

TIL DAGEN

Åpenbaringstiden innledes med den hvite festfargen på Kristi åpenbaringsdag for vi beveger oss over i hverdagens grønt. Kristi åpenbaringsdag faller omtrent sammen Østskirkens markering av Jesu fødsel den 7. januar. I dag, den 5. januar, forbereder våre brødre og søstre som står i denne tradisjonen, sin egen julefeiring (som etter deres egen kalender, den julianske, finner sted på 25. januar). Dessverre så er det ikke bare gudstjeneste, fest og julemat som er en del av manges planlegging. Mange av våre søsterkirker vet de er utsatt for angrep på denne dagen, og har sikkerhetsopplegg som en del av sin juleplanlegging.

To av tekstene på åpenbaringsdagen har lys som et tema. Det er stjernen i prekentekest, og Herrens herlighet som lyser for folkeslagene i

Jesaja 60. I den siste leseteksten fra Efeserbrevet møter vi Paulus som ble blendet, ble blind, i sitt første møte med Jesus. Han kneler i en fengsels-celle med en bønn om at alle må få se det som er blitt åpenbart for ham.

TIL TEKSTEN

Fortellingen om vismennene som kom for å hylle barnet, er en del av Matteus-evangeliets presentasjon av Jesus Kristus. Jesus plasseres først solid inn i historien ved å vise til den slekten han er en del av. Det fortelles om hans fødsel, hans foreldre, og det hele tidfestes med å vise til hvem som var konge på den tiden.

Hele fortellingen er rik på tema og bilder som vi kjenner så godt, og som vi igjen har delt gjennom vår julefeiring. De tre vise menn og stjernen er symboler vi kjenner igjen med en gang, og som bringer opp mange assosiasjoner hos barn og voksne. Beretningen om vismennene/magerne er en selvstendig fortelling, men den fungerer også som en forberedelse og forutsetning for den mørke siden av julefortellingen, barnedrapene i Betlehem og Jesu flukt til Egypt, (2,13ff.)

v 1: Undringen over hvem disse magerne var, diskuteres fortsatt. De knyttes til stjernetyding; de har reist langt; de er dedikerte, og de er rike. Det står ikke i teksten hvor mange de var, men de tre gavene i v 11 har gitt oss forestillingen om at de var tre stykker. At de var konger, har en utledet av Salme 72,10: "Kongene av Saba og Seba skal komme med sine gaver." Det som de har sett i stjernene, har ledet dem til Jerusalem hvor de søker råd. De kjente derfor til den jødiske forventningen om Messias sitt komme. Kanskje kjente de til teksten fra 4. Mos 24,17, hvor Bileam profeterte om stjernen "som stiger opp fra Jakob, en kongstav løfter seg fra Israel".

v 3: Her møter vi kong Herodes som har hørt rykter om et besøk i byen. Han er urolig og ikke så lite bekymret. Det som fortelles, gjør at han kaller sammen overprestene og de skriftlærde (v 4).

I v 5–6 blir oppmerksomheten rettet mot Betlehem. Oversettelsen av Mika 5,1 er fritt gjengitt. Mens Mika taler om en som skal herske over Israel, (Mika.5,1), så tales det hos Matteus om

en som skal være hyrde. Det kan være en sammenligning av Mika 5,1, "hersker", og Mika 5,3, "Han skal stå og gjete i Herrens kraft."

v 7–8: Her kommer Herodes sine intensjoner frem. Han lyver og gjør som mange diktatorer gjør når deres posisjon er truet: Han slår hardt ned; ja, han går ikke av veien for å drepe uskyldige barn for å oppnå sine mål (2,16).

v 9–10: Stjernen gikk foran dem, og de gikk bak, fylt av glede. Teksten gjør det klart at det himmelske fenomenet som gjorde at de brøt opp fra sitt hjemland, det kommer tilbake. Stjernen går foran dem og leder dem til deres mål, et hus som stjernen sto stille over (Se v 11).

I v 11 introduseres Maria og barnet. Josef er sentral i tekstene før og etter vårt avsnitt, hvor han ledes gjennom åpenbaringer i sine drømmer, men her er fokuset på moren, Maria, og hennes barn. Magerne kaster seg ned på jorden og tilber barnet. De åpner sine skrin og gir gavene: Gull som passer for en konge, røkelse som stiger opp til Gud, og myrra for den som skulle dø.

I v 12 er det magerne som får en åpenbaring som gjør at Herodes sin første plan mislykkes, med barnemordene som følger.

TIL PREKENEN

Det er mulig å koble sammen dagens gudstjeneste med en juletefest og/eller hellig tre kongers dag. Det nye året har så vidt begynt, og vi er tilbake til hverdagen etter alle festlighetene. Prekenteeksten kan kanskje føles som en reprise på jula; hva skal vi fokusere på når vi nå møter deler av juleevangeliet på nytt? Bildene som fortellingen gir oss, er nesten så alt for godt kjent for oss. Det er vanskelig å endre på våre mentale bilder av kjente og kjære fortellinger. Men kanskje kan vi utvide bildene og gi dem nye vinklinger, ny lyssetting og nye farger? Det følgende er noen farger og vinklinger sett fra mitt ståsted i en misjonsorganisasjon med fokus på de forfulgte.

Jeg kan se de vise menn der de strever seg gjennom ørkenen, med uutholdelig varme, mangel på vann, gnagsår og sand som trenger inn overalt. Så forvandles virkeligheten om natten, stjernehimmelen trer frem med alle sine mysterier og alt

forandres. De samler seg tett rundt bålet for å holde varmen mens de funderer over hva et menneske er. De har brutt opp fra sin hverdag for å lete etter en konge, en Messias, en frelser. Dette driver dem til å krysse grenser, utsette seg for fare og begi seg inn i det ukjente.

Jeg kan se denne magiske natten da det for en stakket stund ikke er de rike, de med makt, de med innflytelse, som er i sentrum, men et fattig barn. De fremmede følger et himmelfenomen helt fram til noe som kanskje burde skuffet dem. De ledes ikke til noe vakkert og storslagent, men til en fattig families hverdag – noe som de kunne sett i sitt eget land. Men likevel så faller de til jorden og tilber – de ser noe som ikke alle ser.

Det ene motivet i denne fortellingen, at den mektige Gud stiger helt ned til de fattige og utstøtte, den har fortsatt sprengkraft i seg. Jeg har hatt gleden, og smerten, ved å se hvordan dette budskapet har endret livene for daliter, for de kasteløse i India, de som religiøst, sosialt og kulturelt er utstøtte den dag i dag. De opplever en religiøst motivert segregering som er nesten ufattelig i sin fornedring av deres menneskeverd. Når de så får høre budskapet om Ham som kom fra himmelen, som reiste forbi kongene, forbi makten, forbi pengene, og satte seg ned i sanden sammen med dem, ja, da forandres livet totalt. Dessverre fører dette til omkalfatringer, til sosial uro i landsbyene hvor de undertrykte ikke lenger vil vaske doene og plukke søppel etter de rike. Og mange blir jaget vekk fra sitt hjemsted, og de må flykte slik som det lille barnet måtte for 2000 år siden.

Den koptiske kirke i Egypt har mange historier og legender som knytter Bibelens tekster nærmere deres virkelighet. Legenden om den helige oljen forteller om to røvere, Gestas og Demas, som ender opp med å bli korsfestet sammen med Jesus. Den røde tråden i fortellingen leder tilbake til et mislykket overfall på en liten familie i ørkenen på vei mot Egypt – hvor den ene røveren blir gitt en krukke med myrra – den ene gaven som barnet fikk. Legenden er gjendiktet av Eivind Skeie, tonesatt av Hosam Nasheed og tilrettelagt for barn. Tekstene binder sammen jul og påske, og kan leses og synges fra

søndag til søndag i åpenbarings- og fastetiden frem mot påske. Tekst og melodier fås tilsendt ved å kontakte Stefanusalliansen på post@stefanus.no. Siste salme i syngespillet lyder slik:

1 Født før alle tider er du, Herre Krist,
sann Gud av Gud og lys av lys,
alt er blitt til ved deg.
Vær lyset på vår vei!

2 Frelser, født i stallen, flyktning i Egypt,
en pilegrim i jordens dal,
forkynner og profet,
kom, gi oss kjærlighet!

2 Gud av Gud på korset, du som bar vår synd,
du ber for dem som spotter deg
og dør i angst og skam.
Kom, tilgi oss, Guds Lam!

3 Salvet til å lide, utvalgt til å dø,
du elsket oss fra evighet,
Messias, du Guds Sønn,
kom, hør vårt hjertes bønn!

4 Du som steg mot lyset på den tredje dag,
du sitter ved Guds høyre hånd
og har det siste ord!
Kom, styrk ditt folk på jord!

5 Universets skarer, alt som var og er,
skal se deg i din herlighet
og falle ned på kne!
Å Herre, la det skje!
Eivind Skeie

SALMEFORSLAG

012 En stjerne steg opp
066 Jesus, ja han alene
504 O Herre Krist, vårt lys på jord
40 Stem opp med glede
98 Kristus er verdens lys

STIG KAARSTAD
PROSJEKTRÅDGIVER I
STEFANUSALLIANSEN
SK@STEFANUS.NO

NYTT FRA BISPEDØMMERÅDENE

SØKERE

BORG BISPEDØMME

Sokneprest i Østre Borgesyssel prosti med tjenestested Degernes og Os sokn:

Brenne, Åshild (43), Sokneprest i Horg og Flå, Klæbu

Gunnarsdottir, Maria (41), vikar, Oppegård Johnsen, Jesper Hegna (60), sokneprest, Skogn Kasin, Svein Thorleif (57), sogneprest, Våler i Østfold

Thorsteinsson, Thorir Jökull (53), vikarprest, Reykjavik, Island

Kapellan i Nedre Romerike prosti med tjenestested Øvre Rølingen og Rølingen sokn:

Gunnarsdottir, Maria (41), vikar, Oppegård Hasselknippe, Sindre (34), vokter / objektleder, Oslo

Hermannsdottir, Sigrun (38), vikarprest, Fjellhamar

Kind, Olaf (30), feltprest, Oslo

Løvaas, Mari (34), barne- og ungdomsprest, Stavanger

Torgauten, Stina Frøvoll (26), student, Oslo

luther

Vegard Holm

PÅ SPORET AV NOE EKTE

249,-

«Vegard Holm har skrevet ei utfordrende og god bok. På konkret og livsnær måte går han i dialog med erfaringer i unge voksnes livsverden: Hvem er jeg i ferd med å bli? Hvordan kan jeg gjøre kloke livsvalg i samsvar med grunnleggende verdier? Hva betyr det å leve som kristen ungdom i dag? Holm reflekterer nyansert. Han formulerer tydelige utfordringer og formidler sentrale teologiske innsikter på en lettfattelig måte. Jeg håper boka får mange lesere.»

Leif Gunnar Engedal,
professor i praktisk teologi

www.lutherforlag.no

Avsender:
Luther Forlag
Grensen 3
0159 OSLO

UTKOMMER annenhver uke på Luther Forlag og redigeres av professor Harald Hegstad (ansv.), stipendiat Sunniva Gylver, universitetslektor Sjur Isaksen og sokneprest Anne Grete Listrøm. Redaksjonssekretær: Eyolf Berg

ALLE HENVENDELSER rettes til:
Luthersk Kirketidende v/Eyolf Berg
Luther Forlag
Grensen 3
0159 OSLO
Tlf. 91 17 65 37
E-post: redaksjon.lk@lutherforlag.no

INTERNETT: www.lutherskkirketidende.no
Opplysninger om annonsepriser og utgivelsesplan finnes på nettsidene.

ARTIKLER OG LESERINLEGG til Luthersk Kirketidende sendes på e-post til ovenstående adresse. Artikler skal normalt ikke overstige 2500 ord, innlegg skal normalt ikke være mer enn 1200 ord.

ABONNEMENT: Pris kr. 550,- pr. år for Norge. Utlandet kr. 750,- pr. år. Abonnementet inkluderer Tidsskrift for Praktisk Teologi (2 numre pr. år). Kontonummer: 3000.14.73669 Abonnementet løper til det sies opp skriftlig (brev eller e-post). Gamle og nye numre kan kjøpes i pdf-format fra <https://lutherskkirketidende.buyandread.com>